

Személyes beadvány

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám: 1V/1785-0/2014	
Érkezett: 2014 OKT 28.	
Példány: 1	Kezelőiroda:
Melléklet: 12 db	<i>mm</i>

Alkotmánybíróság

1015 Budapest, Donáti u. 35-45.

1535 Budapest, Pf. 773.

Tisztelt Alkotmánybíróság!

A Gárdos Füredi Mosonyi Tomori Ügyvédi Iroda nevében

a P/1. szám alatt mellékel

meghatalmazás alapján, a **Raiffeisen Bank Zrt.** (székhelye: 1054 Budapest, Akadémia u. 6., cégjegyzékszám: 01-10-041042, tevékenységi engedély száma: 22/1992.) és a **Raiffeisen Lizing Zrt.** (székhelye: 1054 Budapest, Akadémia u. 6., cégjegyzékszám: 01-10-041042) indítványozók képviseletében eljárva,

alkotmányjogi panaszt

terjesztünk elő, amelyben kérjük a tisztelt Alkotmánybíróságot, hogy az alábbiakban részletesen kifejtett indokok alapján a Kúria 2/2014. jogegységi határozata (a továbbiakban: **PJE**) 2. és 3. pontja, a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: **Törvény**) valamint a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezéseiről szóló 2014. évi XL. törvény (a továbbiakban: **Elszámolási Törvény**) alaptörvény-ellenességét állapítsa meg és azok hatályba lépéséig visszamenő hatállyal semmisítse meg.

ELJÁRÁSI KÉRDÉSEK

Az Alkotmánybíróság hatásköre

1. Az indítvány ún. „közvetlen” alkotmányjogi panasz, amelynek elbírálására az Alkotmánybíróság az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) pontja valamint – a Törvény tekintetében – az Abtv. 26. § (2) bekezdése és – a PJE tekintetében – az Abtv. 37. § (2) bekezdése alapján rendelkezik hatáskörrel.

Határidő

2. A PJE 2014. július 3-án lett közzétéve, a Törvény, annak 19. §-a alapján, 2014. július 19-én (szombaton) illetve július 26-án (szombaton), az Elszámolási Törvény pedig, a 47. §-a alapján, október 15-én illetve november 1-jén lépett hatályba, ezért ezen indítvány benyújtására az Abtv. 30. § (1) bekezdésének második fordulatában meghatározott határidőn belül kerül sor.

A „közvetlen” panasz feltételei

3. Az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján „közvetlen” panasszal kivételesen akkor lehet az Alkotmánybírósághoz fordulni, ha *a)* a jogsérelem bírói döntés nélkül, közvetlenül az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán következett be, és *b)* nincs a jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás. Az Abtv. 29. §-a alapján a közvetlen panasz befogadhatóságának további feltétele, hogy *c)* az alaptörvény-ellenesség a bírói döntést érdemben befolyásolja, vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés legyen. A Törvény esetében e törvényi feltételek teljesülnek, a következők szerint.
4. A PJE és a Törvény következő – az indítványozó számára alapjogi sérelmet eredményező – rendelkezései közvetlenül hatályosulnak az indítványozókkal szemben, azaz jogsérelmet okoznak számukra:
 - (a) az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő kikötés csak akkor tisztességes, ha megfelel bizonyos követelményeknek (PJE 2. pont);
 - (b) az árfolyamrés alkalmazása tisztességtelen (PJE 3. pont);
 - (c) a fogyasztói kölcsönszerződésekből fakadó követelések elévülése a szerződés megszűnésekor kezdődik, és meghatározott ideig nyugszik [Törvény 1. § (6) és (7) bekezdés];
 - (d) az árfolyamrés alkalmazását előíró szerződési kikötés semmis, helyébe – mind a folyósítandó, mind pedig a törlesztendő összeg meghatározására – az MNB árfolyama lép, és ebből fakadóan a pénzügyi intézményt elszámolási kötelezettség terheli [Törvény 3. § (1), (2) és (5) bekezdés];
 - (e) az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződési kikötés vélelmezetten tisztességtelen, ezért semmis, és ebből fakadóan a pénzügyi intézményt elszámolási valamint adatszolgáltatási és nyilatkozattételi kötelezettség terheli [Törvény 4. § (1), (2) és (4) bekezdés valamint 5. §];
 - (f) az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződési kikötés tisztességtelenségére felállított törvényi vélelem az állam ellen indított sikeres perben dönthető meg, e perre azonban olyan speciális eljárási szabályok vonatkoznak, amelyek illuzórikussá teszik nem csupán az eredményes perlést, hanem azt is, hogy e perben megalapozott ítélet születhet [Törvény 6. § és 7-15. §-ok];
 - (g) felfüggesztésre kerülnek meghatározott fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perek, végrehajtási és zálogjog érvényesítésére irányuló eljárások (16-18. §-ok).
5. A PJE és a Törvény tehát az indítványozókkal szemben közvetlenül hatályosul, így azokkal kapcsolatban teljesül a „közvetlen” panasz első törvényi feltétele.

6. Tekintettel arra, hogy a PJE és a Törvény az indítványozókkal szemben közvetlenül hatályosul, nincs olyan bírósági vagy egyéb hatósági határozat, amely elháríthatná a Törvényből fakadó jogsérelmek bekövetkezését; e jogi normák által okozott jogsérelmek ellen nem áll rendelkezésre semmi más jogorvoslat, mint az alkotmányjogi panasz. A Törvény által előírt – az egyoldalú szerződésmódosításokra felállított tisztességtelenségi vélelem megdöntésére irányuló – per nem az itt tárgyalt alkotmányjogi sérelmek orvoslására irányul, sőt azok egy része éppen e peres eljárásokra vonatkozó speciális szabályokból fakad. Ezért fennáll a „közvetlen” panasz előterjeszhetőségének második törvényi feltétele is.
7. Amint azt e panaszbeadványban részletesen kifejtjük, a PJE és a Törvény előzőekben megjelölt szabályai – tartalmukban és különösen a visszamenőleges hatályuk miatt – sértik a jogállamiság és a jogbiztonság elvét, az alapjognak minősülő tulajdonhoz való jogot, a bírósághoz fordulás jogát, a tisztességes eljáráshoz való jogot, a jogorvoslathoz való jogot, valamint a bírói függetlenséget. A tisztességes eljárás alapvető jogának oly mértékű korlátozásáról, és a jogbiztonság olyan mértékű sérelméről van szó, amely az adott perekben ténylegesen a pénzügyi intézményeknek az alapjogtól, illetve alkotmányos elv védelmétől való megfosztását jelenti. Alapjogtól valamint a jogbiztonság és a tisztességes eljáráshoz való jog nyújtotta védelemtől való megfosztás kétségtelenül alapvető jelentőségű kérdés, ezért az alkotmányjogi panasz benyújtásának ez a feltétele is teljesül.

Az indítványozók jogosultsága

8. Az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján a „közvetlen” panasz előterjeszhetőségének feltétele az is, hogy az alapjogsértő jogszabály közvetlenül az indítványozónak okozzon jogsérelmet, azaz fennálljon az indítványozó személyes érintettsége. Az alábbiakban e törvényi feltétel fennállását igazoljuk.
9. A fent hivatkozott és P/2. szám alatt csatolt tevékenységi engedélyeik alapján mindkét indítványozó a Törvény 2. § 2. pontjában meghatározott pénzügyi intézmény, amely által kötött fogyasztói kölcsönszerződésekre kiterjed a PJE és, az 1. § (1) bekezdése alapján a Törvény hatálya is. A PJE és a Törvény következtében az indítványozók mindegyike elszenvedte az indítványban alább részletesen kifejtett alapjogi sérelmeket.
10. A PJE és a Törvény közvetlenül érinti az indítványozók személyét és jogviszonyait, jogsérelmet okoz számukra. Ezért fennáll az indítványozók személyes érintettsége, így a „közvetlen” panasz előterjeszhetőségének ez a feltétele is teljesül.

AZ ALAPJOGI SÉRELEM LÉNYEGE

11. A PJE illetve a Törvény – az elévülési szabályok visszamenőleges megváltoztatásával, a szerződési kikötések semmisségének kimondásával valamint az eljárási szabályok megváltoztatásával – megfosztja az indítványozókat a hatálya alá tartozó szerződésekkel szerzett jogaiktól; ezzel sérti az Alaptörvény XIII. cikkében biztosított **tulajdonhoz való jogukat** valamint az Alaptörvény M) cikk (1) és (2) bekezdésében foglalt elvet (**tisztességes gazdasági verseny és a vállalkozás szabadsága**).

12. A PJE és a Törvény visszamenőlegesen megváltoztatja a játékszabályokat, hosszú éveken át tömegesen, nyilvánosan, köztudomásúan és a felügyeleti szervek tudtával, jóváhagyásával folytatott, korábban jogszerűnek minősülő gyakorlatot minősít jogellenesnek és érvénytelennek. A Törvény ezzel sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés foglalt **jogállamiság** elvéből fakadó **visszamenőleges jogalkotás tilalmát** valamint a **jogbiztonság és kiszámíthatóság követelményét**. A jogállamiság elvének sérelmét valósítja meg az is, hogy a Törvény több ellentmondásos, nem egyértelmű rendelkezést tartalmaz, ezért nem felel meg a normavilágosság követelményének. Mindezt súlyosbítja, hogy az érintett pénzügyi intézményeknek nem állt rendelkezésükre elegendő idő a jogszabály végrehajtására való felkészüléshez.
13. A Törvény által megvalósított szabályozás számos tekintetben **diszkriminatív** is, hiszen a Törvény hatálya alá tartozó szerződésekre speciális szabályokat állapít meg, amelyek indokolatlanul eltérnek a Törvény hatálya alá nem tartozó hasonló szerződésekre vonatkozó szabályoktól. A Törvény ezzel sérti az Alaptörvénynek a diszkrimináció tilalmát kimondó XV. cikkét.
14. A Törvény az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződési kikötésekre felállított érvénytelenségi vélelem megdöntésére rendszeresített eljárásrend szabályaival arra kényszeríti a pénzügyi intézményeket, hogy felperesként maguk indítsanak pert a közelebbről meg nem nevezett – érvénytelenségre vezető – vádak megdöntésére, ráadásul olyan eljárási szabályok mellett, amelyek nem teszik lehetővé azt, hogy ügyüket megfelelően előadhassák, és annak alapján a bíróság megalapozott döntést hozhasson. Ezzel a Törvény sérti az Alaptörvény jogállamiság követelményéből [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés] fakadó XXIV. cikk (1) bekezdését (**a tisztességes eljáráshoz való jog**), a XXVIII. cikk (1) bekezdését (**a bírósághoz fordulás joga**) és a XXVIII. cikk (7) bekezdését (**a jogorvoslathoz való jog**) is.
15. Mindezekon felül észrevételezzük azt is, hogy a Kúria a PJE megalkotása során hatáskörén kívül járt el, mert nem jogszabályt értelmezett, hanem jogszabályt alkotott; a Törvényt pedig az érdekeltekkel való minden egyeztetés nélkül, rendkívül rövid idő alatt, az Európai Unió által előírt előzetes egyeztetési eljárások lefolytatása nélkül fogadták el. Mindennek következtében a PJE és a Törvény **közjogilag érvénytelen**.

A VIZSGÁLANDÓ JOGSZABÁLYI RENDELKEZÉSEK

16. Az indítvány alábbi indokolása konkrétan megjelöli a PJE és a Törvény azon rendelkezéseit, amelyekkel kapcsolatban az alapjogsérelem illetve az alaptörvény-ellenesség fennállását állítjuk. Amint ez az indítványból látható lesz, a Törvény lényegét alkotó és mennyiségileg is jelentős részét kitevő rendelkezésekről állítjuk, hogy sértik alapjogainkat. A Törvény nem támadott rendelkezései önmagukban értelmezhetetlenek, semmit mondóak és végrehajthatatlanok. Mindezek alapján álláspontunk szerint indítványunk elbírálásához nem egyes rendelkezéseket, hanem **a Törvény egészét** kell vizsgálat alá vetni.

17. Az e beadványban részletesen kifejtettek szerint a PJE, a Törvény illetve az Elszámolási Törvény az **Alaptörvény** alábbi rendelkezéseit sérti:

B) cikk

(1) *Magyarország független, demokratikus jogállam.*

C) cikk

(1) *A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.*

E) cikk

(1) *Magyarország az európai népek szabadságának, jólétének és biztonságának kiteljesedése érdekében közreműködik az európai egység megteremtésében.*

(2) *Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján – az alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig – az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja.*

(3) *Az Európai Unió joga – a (2) bekezdés keretei között – megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt.*

M) cikk

(1) *Magyarország gazdasága az értékteremtő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik.*

(2) *Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.*

Q) cikk

(2) *Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.*

I. cikk

(3) *Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.*

XII. cikk

(1) Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához.

XIII. cikk

(1) Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.

(2) Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.

XV. cikk

(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

XXIV. cikk

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.

XXVIII. cikk

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.

26. cikk

(1) A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélkezési tevékenységükben nem utasíthatóak. A bírákat tisztségükből csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani. A bírák nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

INDOKOLÁS

Bevezetés

A fogyasztói kölcsönszerződés

18. A Törvény tárgyi hatálya a Törvény hatályba lépését megelőző 10 évben kötött fogyasztói kölcsönszerződésekre terjed ki. A fogyasztói kölcsönszerződés fogalmába a deviza és forint alapú hitelszerződések, kölcsönszerződések és pénzügyi lízingszerződések tartoznak [Törvény 1. § (1) bek.]. A pénzügyi intézmények (Törvény 2. § 2. pont) ez alatt a 10 év alatt többszázezer fogyasztói kölcsönszerződést kötöttek. E kölcsönszerződések jelentős része hosszú (10 évet meghaladó) lejáratú, lakásvásárlás finanszírozását segítő szerződés, de számos szerződés rövidebb (1-3 éves) lejáratú, gépjármű vagy egyéb eszköz vásárlását finanszírozó szerződés. Ez a többszázezer szerződés a szóban forgó időszakban jelentős mértékben hozzájárult a gazdaság fejlődéséhez és a fogyasztói igények kielégítéséhez.
19. A Törvény 2004. május és 2008. október (a válság kirobbanása) közötti időszakban jellemzően 7 és 11 % között alakult, ezt megelőzően még ennél is magasabb, 15-25 % volt.¹ Ennek következtében a pénzügyi intézmények által nyújtott forint kölcsönök kamata lényegesen meghaladta az évi 10 százalékos mértéket. Ez a kamatteher elviselhetetlen volt az adósok számára, ilyen mértékű kamatfizetési kötelezettség mellett nagyon kevesen engedhették meg maguknak a kölcsön felvételét. Ezzel szemben devizakölcsönöket lényegesen alacsonyabb kamat mellett lehetett elérni. Mivel azonban a hazai fogyasztóknak jellemzően forintra volt szükségük, kialakult a deviza (jellemzően euró és svájci frank) alapú finanszírozás, amelynek révén az adósok a devizakölcsönök kamatszintjén juthattak hozzá a szükséges forintösszeghez.
20. Amint ezt a Kúria a 6/2013. PJE határozatban megállapította, a deviza alapú kölcsön is lényegében devizakölcsön, hiszen a nyújtott kölcsön összege és az adós tartozása egyaránt devizában van meghatározva. Ebből következően mind a kölcsön folyósításakor, mind pedig a törlesztéskor fizetendő forintösszeget a devizatartozás aktuális árfolyamon való átszámítása útján lehet meghatározni. Az árfolyamváltozás kockázata tehát szükségszerű eleme az ilyen kölcsönnek: a forint erősödése esetén kevesebbet, gyengülése esetén pedig többet kell leróni egy adott összegű devizatartozás teljesítéséhez. A forint 2004 elejéhez képest egészen 2008 őszéig jellemzően mind az euróhoz, mind pedig a svájci frankhoz képest enyhén erősödött, és csak a válság kirobbanásakor kezdett gyengülni.² 2008 őszét követően hullámozóan, de jelentős mértékben gyengült a forint árfolyama, ami lényegesen megnövelte az adósok forintra átszámított fizetési kötelezettségét. Ugyanakkor e fizetésekkel változatlanul a szerződésben eredetileg rögzített és a pénzügyi intézmények által ekként nyilvántartott deviza-kintlevőségek törlesztésére került sor.

¹ http://www.mnb.hu/Jegybanki_alapkamat_alakulasa.

² <http://www.mnb.hu/Statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/vi-arfolyam>.

Az egyoldalú szerződésmódosítás a jogrendszerben

21. A Ptk.³ 205. §-a alapján a szerződés fogalmi eleme a kölcsönös lekötöttség. Ebből következően, a szerződéseknek alapvetően nem képezi részét a szerződési feltételek egyoldalú módosításának a joga. A szerződés fogalmával az egyoldalú módosítási jog csak szigorú feltételek mellett egyeztethető össze. A szerződő fél joga a szerződési feltételek egyoldalú módosítására csak jogszabály vagy a szerződés kifejezett rendelkezése alapján illetheti meg. E jog a Törvény időbeli hatályának első öt éve alatt alapvetően szerződési kikötés, az ezt követő időszak alatt pedig jogszabály alapján illette meg a pénzügyi intézményeket. Az egyoldalú módosítás jogát biztosító szerződési kikötés csak akkor egyeztethető össze a szerződés fogalmával, ha az nem ad parttalan lehetőséget az egyik félnek a szerződés alakítására. Az ilyen kikötést tartalmazó szerződés már nem tekinthető valóban szerződésnek.
22. A fentiek ellenére, különösen a hosszú lejáratú kölcsönszerződések esetén, az egyoldalú szerződésmódosítási jog hosszú ideje, széles körben alkalmazott megoldás volt. Ez a jog biztosította, hogy a hitelező a szerződést szerződéskötéskor releváns feltételek változása esetén a megváltozott feltételekhez igazítsa. E megoldás alkalmazását alapvetően a következő körülmények indokolták:
- (a) Egy tizenöt éves futamidejű szerződés (ez a lakáscélú hitelek tipikus időtartama) esetén lehetetlen előrelátni a kölcsön díját befolyásoló körülmények jövőbeli alakulását. Erre a bizonytalanságra kiváló példa a 2008 őszen kezdődött pénzügyi válság, amely 2009 folyamán általánosabb jellegű gazdasági válsággá alakult. Az irányadó kamatok, árfolyamok, a hitelhez jutás lehetőségei, az egyes pénzügyi szereplők (a pénzügyi intézmények mellett a szuverén államokat is ideértve), a hitel fedezetéül szolgáló eszközök értéke valamint az adósok hitelképessége váratlanul és jelentős mértékben változtak meg.
 - (b) Az egyoldalú szerződésmódosítási jog lehetővé teszi annak elkerülését, hogy a szerződéskötés időpontjában spekulatív módon, előre be kelljen építeni az árba a fent jelzett jövőbeni bizonytalanságot. E megoldás alkalmazásával az árat a szerződéskötés időpontjában uralkodó piaci feltételek alapján lehet meghatározni, és nem kell ráterhelni az adósra egy feltételes és kiszámíthatatlan jellegű és mértékű jövőbeli kedvezőtlen változás kockázatának fedezetét.
 - (c) Az egyoldalú szerződésmódosítás jogának biztosítását szükségessé teszi az, hogy a pénzügyi intézmények tömegesen kötnek fogyasztói kölcsönszerződéseket; e szerződések nagy száma gyakorlatilag lehetetlenné teszi azt, hogy ezek feltételeit illetve azok változását egyenként megtárgyalják a fogyasztókkal. A nagyszámú szerződések üzemszerű kezelése ugyanakkor azt kívánja, hogy a szerződési feltételek egységesek legyenek, és azok módosítására is azonos tartalommal és azonos időpontban kerüljön sor. Ez csak úgy valósítható meg, ha a pénzügyi intézmények – egységes szabályok mellett – jogosultak a módosítás végrehajtására.

³ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény.

23. A fenti okok alapján az egyoldalú szerződésmódosítási jog alkalmazásának elvi indokoltságát az EU szabályozása, a Kúria és korábban már a Legfelsőbb Bíróság is elismerte. Ahogy a Legfelsőbb Bíróság ezen kikötések vizsgálata kapcsán elvi döntésében rámutatott, „*a változás tényleges bekövetkeztét, a kamatra, a díjra, a költségre kiható mértékét ésszerűen még egy professzionális gazdasági szereplő sem láthatta előre.*” A Legfelsőbb Bíróság azt is hangsúlyozta, hogy „*minden egyes az ok-listában felsorolt körülmény megváltozásával, annak pontos mértékével (a vis maior esetét kivéve) az alperesnek akár több évtizedre előre is számolnia kell, a Legfelsőbb Bíróság meggyőződése szerint nem lehet.*”⁴
24. A Kúria a 2/2012. (XII. 10.) PK véleménye az egyoldalú szerződésmódosítást „racionális, mindkét szerződő fél érdekében álló” jogintézménynek ismerte el. „Az egyoldalú szerződésmódosítás biztosítja, hogy a hosszú távú szerződés ideje alatt a szolgáltatás és annak ellenértéke között a szerződés megkötésekor kialakult értékegyensúly fennmaradjon. Célja, hogy a tartós jogviszonyhoz kapcsolódó kalkulációkból származó kockázatot csökkentse, ezáltal megóvja a fogyasztót attól, hogy a pénzügyi intézmény a kalkulált jövőbeli költségemelkedést elővigyázatosságból már a szerződéskötéskor a fogyasztóra hárítsa, és ezáltal a kölcsön felvételét jelentősen megdrágítsa.”
25. Az Európai Unió joga ezt a kérdést – hatáskörének megfelelően – a fogyasztóvédelem keretében, a szerződési feltételek tisztességtelensége kérdése kapcsán kezeli [elsősorban a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK Irányelvben („**Irányelv**”)].
26. Az egyoldalú szerződésmódosítás széles körű alkalmazásával (a) a Felügyelet, (b) az Országgyűlés és a Kormány, valamint (c) a bíróságok is tisztában voltak, azt elismerték.
- (a) A pénzügyi intézmények a Felügyelet ellenőrzése mellett folytatják tevékenységüket. A Felügyelet ellenőrzései során egyebek mellett vizsgálta az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosító általános szerződési feltételeket is. A Felügyelet ezen ellenőrzések során az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosító kikötések alkalmazásával kapcsolatban egyetlen alkalommal sem fogalmazott meg aggályokat. Épp ellenkezőleg: a Felügyelet például már egy 2004-es, tájékoztatójában felhívta a fogyasztók figyelmét arra, az ilyen szerződések természetesen velejárója az egyoldalú szerződésmódosítási jog, amelyből következően, a pénzügyi intézmény az őt érő hatások következtében a szerződést módosíthatja, és új törlesztőrészletet állapíthat meg (P/3.).
- (b) Az Országgyűlés és a Kormány, ismerve a kialakult gyakorlatot, kifejezetten szabályozta az ilyen kikötések alkalmazását. A pénzügyi intézmények a Törvény időbeli hatályának teljes időszaka alatt jogszabályi háttér mellett alkalmazták e szerződési kikötést. Az első öt évben a jogszabály a szerződési kikötés háttérét csupán általános jelleggel határozta meg, ezt követően azonban finomodott a szabályozás (bővebben lásd a **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** pontban). 2009-ben a Bankszövetség és a Kormány közösen dolgozta ki az ún.

⁴ Legfelsőbb Bíróság Gfv.IX.30.221/2011/6. számú ítélet.

banki magatartási kódexet, 2010-től pedig az Országgyűlés a Hpt. 210. §-ának módosításával, a Kormány pedig a 275/2010. (XII. 15.) Korm. rendelet („Kormányrendelet”) elfogadásával biztosította immár külön kikötés nélkül, a jogszabály erejénél fogva az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét, átfogóan meghatározva annak feltételeit.

- (c) A bíróságok 2004-től, Magyarország Európai Unióhoz történt csatlakozásától, a 93/13/EGK irányelv alapján a perben érvényesített követeléshez kapcsolódóan hivatalból vizsgálják a releváns általános szerződési feltételek tisztességtelenségét (lásd pl. a C-470/00. számú Cofidis ügyben hozott ítélet 34. pontját, a C-243/08. számú Pannon GSM ítéletet, valamint a C-137/08. számú VB Pénzügyi Lízing Zrt. ítéletet). A Kúria erre reflektálva rögzítette ugyanezen kötelezettséget a 2/2010. (VI. 28.) PK véleményében. A bíróságok ennek ellenére, korábban nem állapították meg az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződéses kikötések tisztességtelenségét. A Fővárosi Törvényszék a 15.G.40.270/2012/10. számú jogerős ítéletében például azt állapította meg, hogy „[a] felperes által megjelölt általános szerződési feltétel tartalmában megfelel a Hpt. 210. § (3) bekezdésében előírt feltételeknek, mely tartalmazza a módosításra okot adó objektív körülmények tételes meghatározását, illetve írásban rögzíti az alperes árazási elveit. Ezért ezen általános szerződési feltételek tisztességtelensége a Ptk. 209. § (5) bekezdése értelmében nem állapítható meg.”⁵ Hangsúlyozzuk, hogy a hivatkozott ítélet nem kivételnek, hanem főszabállynak minősült. Ennek alátámasztására – csupán példaként – hivatkozunk néhány ítéletre, amelyben a Fővárosi Törvényszék másodfokon helyt adott az indítványozók keresetének: 57.Pf.634.224/2011/4., 45.Pf.638.548/2008/6., 45.Pf.632.228/2011/3., 43.Pf.630.532/2012/4., 45.Pf.641.730/2011/5. A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság a 67.Pf.630.155/2014/6. számú ítéletében kifejezetten rögzítette, hogy „[t]isztességtelen kikötést a másodfokú bíróság (...) hivatalból nem észlelt.”

27. A fentiekben az egyoldalú szerződésmódosítás kapcsán írtakkal egyező a helyzet a Törvénynek az árfolyamrés semmisségét kimondó rendelkezésével. Az árfolyamrés a devizahitelek szintén általánosan alkalmazott, alapvető eleme volt, amellyel a jogalkotó, a Felügyelet és a bíróságok is tisztában voltak. Ennek ellenére, először a Hpt.⁶ 2010. november 27-től hatályos 200/A. §-a tiltotta meg annak alkalmazását, mégpedig kizárólag a deviza alapú lakáscélú hitel-, kölcsön- illetve pénzügyi lízingszerződések esetén. E szabállyal lényegében azonos tartalmú rendelkezést vett át az Új Hpt. 267. §-a is, így az árfolyamrés tilalmával érintett szerződések köre változatlan maradt; a vállalkozások finanszírozása körében – ha az deviza alapú hitel formájában történik – továbbra is általánosan alkalmazták. Nem csak a jogalkotó nem lépett fel a Törvény megalkotásáig az árfolyamrésszel szemben, a bíróságok sem minősítették e kikötést tisztességtelennek. A Felügyelet pedig az árfolyamrést a devizahitelek evidens tartalmaként kezelte, valamennyi fogyasztóvédelmi célú tájékoztató felhívta a figyelmet ezért az ebből fakadó többletköltségre. **P/4.** szám alatt csatoljuk a Felügyelet néhány tájékoztatóját.

⁵ 15.G.40.270/2012/10. számú jogerős ítélet.

⁶ A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény.

A PJE-ről és a Törvényről általában

28. A Kúria Polgári Kollégiuma 6/2013. PJE számon jogegységi határozatot hozott a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatban. Az e kölcsönszerződések egyes rendelkezései tisztességtelensége kérdéskörét érintően azonban – az Európai Bíróság előzetes döntéshozataláig – elhalasztotta az állásfoglalást. A PJE e kérdések megválaszolására született. A PJE megerősítette, hogy önmagában az árfolyamkockázat léte nem teszi tisztességtelenné az ilyen szerződéseket (1. pont), azonban az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő kikötés csak meghatározott feltételek teljesülése esetén nem tisztességtelen (2. pont), az árfolyamrés alkalmazását előíró kikötés pedig tisztességtelen (3. pont).
29. A Törvény a PJE egyfajta végrehajtásaként született. Bár, mint az alábbiakban kifejtjük, a Kúria is számos súlyos hibát követett el az egyoldalú szerződésmódosítási joggal kapcsolatos követelmények megfogalmazása során, a PJE nem hágtá át a tisztességtelenségre vonatkozó szabályozás alapelveit: mindaddig, amíg közérdekű kereset kapcsán *erga omnes* hatállyal vagy egyéni igényérvényesítés során az egyedi ügyben a feltétel tisztességtelenségét a bíróság jogerősen nem határozza meg, a feltétel tisztességesnek minősül. A Törvény azonban tovább súlyosbította a jogsértést azáltal, hogy a PJE által megfogalmazott követelmény-rendszert kivételt nem tűrő, egyértelmű parancsként fordította le, a tisztességtelenség vélelmét állítva fel minden kikötésre.
30. A Törvény általános indokolása öt szempontot emel ki a törvényi szabályozás magyarázataként: (a) „a törvény nem mond ki új anyagi jogi szabályokat, nem állapít meg új jogelveket (...), csupán a Kúria jogértelmezését kodifikálja”, (b) a törvénynek célja, hogy „lehetőséget biztosítson az önkéntes jogkövetésre”, (c) a jogalkotó „figyelemmel volt az európai jog előírásaira”, (d) „a törvény figyelembe vette az Alkotmánybíróság 8/2014. (III. 20.) AB határozatában megfogalmazott követelményeket”, és (e) „az Országgyűlés őszi ülészakán újabb jogalkotási lépések szükségesek [annak érdekében, hogy a jogalkotó] végérvényesen rendezze ezt a társadalom széles körét érintő problémát.” Az általános indokolásban hivatkozott valamennyi állítás önmagában is alátámasztja a Törvény elhibázott szabályozását.
- (a) Ahogy arra alább részletesen rámutatunk, a Törvény új anyagi jogi szabályokat kodifikál, így mindenekelőtt visszamenőleges hatállyal átfogóan megváltoztatja az érvénytelenségre vonatkozó anyagi és eljárási szabályokat, valamint elévült követeléseket tesz újra érvényesíthetővé.
- (b) A Törvény nem az önkéntes jogkövetés lehetőségét teremti meg, hanem a tisztességtelenség vélelmének utólagos létrehozásával azokat a pénzügyi intézményeket kényszeríti perindításra, amelyek azt gondolják, hogy jogszerű szerződéseket kötöttek az ügyfeleikkel. A Törvény e perre rendkívüli eljárási szabályokat határoz meg.

- (c) Ahogy azt a beadványunk tartalmazza, a Törvény nincs összhangban az Európai Unió szabályozásával, az Irányelvnek az Európai Unió Bírósága által kialakított értelmezésével.
- (d) A Törvény valójában nincs figyelemmel a 8/2014. (III. 20.) AB határozatra. A hivatkozott AB határozat a *clausula rebus sic stantibus* kérdését, azaz a fennálló jogviszonyokba a megváltozott körülmények miatti jogalkotói beavatkozás lehetőségét vizsgálja. A Törvény tárgya azonban nem a körülmények változásának kezelése, hanem egyrészt felállítja meghatározott szerződéses kikötések tisztességtelenség, másrészt szabályoz bizonyos ezzel kapcsolatos kérdéseket. A 8/2014. (III. 20.) AB határozat tehát nem legitimálja a Törvény által az érintett jogviszonyok terén bevezetett változásokat. Éppen ellenkezőleg, az AB-határozat hangsúlyozza a fennálló szerződések jogszabályi úton való megváltoztatásának a tilalmát, és e tilalom alóli kivételként tárgyalja a körülmények lényeges megváltozásának esetét. Az AB-határozatban leírt feltételek hiányában az ilyen változtatás alaptörvény-ellenes.
- (e) A Törvény alaptörvény-ellenességét önmagában világosan alátámasztja az a körülmény, hogy a jogalkotó egy bizonytalan ideig tartó függő jogi helyzetet hoz létre, amelyben a pénzügyi intézmények – még a Törvény alapján induló perekben születő ítéletek alapján sem – nem lesznek olyan helyzetben, hogy az adósokkal fennálló szerződéses kötelezettségeiket teljesítsék (pl. tájékoztassák az adósokat a fennálló tartozásuk pontos mértékéről).
31. A Törvény indokolása ráadásul elhallgatja, hogy a magyar jogrendszerben létezik megoldás annak a problémának a kezelésére, amelyet a Törvény kezelni kíván, nevezetesen, hogy „a fogyasztók széles tömegei számára elkerülhetővé váljon az időigényes és költséges perindítás, ami a bírósági szervezetrendszer is túlterhelné.” Az Irányelv szabályozását implementálva a Ptk. 209/B. §-a rögzíti a közérdekű keresetindítás szabályait. E szerint külön jogszabályban meghatározott szervezet kérheti a bíróságtól az általános szerződési feltételként a fogyasztói szerződés részévé váló tisztességtelen kikötés érvénytelenségének megállapítását. A bíróság a tisztességtelen kikötés érvénytelenségét *erga omnes*, a kikötés alkalmazójával szerződő valamennyi félre kiterjedő hatállyal állapítja meg. Ez a szabályozás – az Európai Unió szabályozásával összhangban – lehetővé teszi tehát, hogy valamely általános szerződési feltétel tisztességtelenségét egy perben, mindenkire kiterjedő hatállyal állapítsa meg a bíróság. E perre a Ptk. és a Pp. szabályai irányadóak. A Törvény azonban kizárja a Ptk. és a Pp. egyébként érvényesülő szabályainak alkalmazását.
32. Az alábbiakban azt mutatjuk be, hogy a PJE és a Törvény nem egyszerűen hibás megoldást választott, hanem e hibák a PJE-t és a Törvényt egyaránt alaptörvény-ellenessé teszik.

A jogállamiság és a jogbiztonság sérelme

A jogállamiság és a jogbiztonság alkotmányos elve

33. A jogállamiság az Alaptörvény egészét átható, rendezőelvként szolgáló alkotmányos alapelv.⁷ A jogállamiság nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság.⁸ A jogbiztonság az állam – és elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára.⁹ Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a kiszámíthatóság és előreláthatóság elvéből következik a visszamenőleges hatály, illetve az ex post facto jogi rendezés tilalma,¹⁰ továbbá a jogállamiság és jogbiztonság elvéből fakadnak az alanyi jogok és kötelezettségek érvényesítésére szolgáló eljárási garanciák is.¹¹ Ahogyan arra az Alkotmánybíróság felhívta a figyelmet a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát. E tekintetben tehát az eddig kialakított alkotmánybírósági gyakorlat relevánsnak tekinthető a vizsgálat során.
34. Ahogy az alábbiakban rámutatunk, a PJE és a Törvény a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalma, az egyértelműség, a kiszámíthatóság és az előreláthatóság követelménye sérelmén keresztül a jogállamiság és a jogbiztonság alkotmányos elvét sérti, ezért alaptörvény-ellenes.

A PJE alaptörvény-ellenes, mert sérti a jogbiztonságot

35. E beadvány indokolásának bevezető részében bemutattuk, hogy az árfolyamrésre és az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötések a fogyasztói kölcsönszerződések általánosan alkalmazott elemei. Az előző pontokban pedig kifejtettük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített jogállamiság elvének tartalmát, amelynek alapvető eleme a jogbiztonság. A PJE mind az árfolyamrésre, mind pedig az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó előírásaival olyan, hosszú időn át, egységesen és tömegesen alkalmazott szerződési kikötést minősít érvénytelenné, amely a – kikötése idején általánosan érvényesülő – szakmai és közfelfogás szerint érvényes volt, és amelynek érvényességét az illetékes hatóságok sem vonták kétségbe.
36. A PJE által kimondott érvénytelenség alapja ráadásul nem a szóban forgó kikötés jogszabályba ütköző jellege, hanem tisztességtelensége. A tisztességtelenség lényegében a Ptk. 4. §-ában rögzített jóhiszeműség és tisztesség alapvető követelményének megsértését jelenti, e követelmény kapcsán – akárcsak a jóerkölcsbe ütköző szerződések esetén – nem lehet eltekinteni a szerződéskötés idején uralkodó közfelfogás vizsgálatától. Amint arra fentebb is utaltunk, egyértelműen megállapítható, hogy a PJE megalkotását megelőző időszak döntő részében a közfelfogás egyik szóban forgó szerződési kikötést sem tekintette tisztességtelennek.

⁷ Miniszteri indokolás az Alaptörvény Alapvetés B) cikk (1) bekezdéséhez.

⁸ 9/1992. (I. 30.) AB hat.; 10/1992. (II. 25.) AB hat.

⁹ 11/1992. (III. 5.) AB hat.; 9/1992. (I. 30.) AB hat.

¹⁰ 11/1992. (III. 5.) AB hat.

¹¹ 11/1992. (III. 5.) AB hat.; 75/1995. (XII. 21.) AB hat.

37. E kikötések megítélésében csupán akkor következett be változás, amikor a 2008-ban kezdődött pénzügyi és gazdasági válság hatására az adósok anyagi helyzete romlott, terhei pedig jelentősen megnöttek. A pénzügyi intézmények a kölcsönöket e kikötésekben bízva nyújtották, és a PJE eredményeként akkor, amikor arra a leginkább szükség lenne, nincs lehetőség annak alkalmazására. A PJE e rendelkezésének hatása az, hogy az adósok részben mentesülnek a válság olyan következményétől, amely az általános jogelvek, a szerződés és a józan ész alapján egyaránt őket kellene, hogy terhelje. A pénzügyi intézményeket elvileg ez a kockázat csupán közvetve, az adósok fizetőképességének romlásán keresztül érinthetné. Az ebből adódó veszteséget mindenképpen elszenvedni a hitelező, de a kettő között lényeges különbség, hogy ez utóbbi az egyes adósok helyzete függvényében különbözőképpen jelentkezik, míg a PJE – a szóban forgó díjtételek tekintetében – az egyéni körülményekre tekintet nélkül, egységesen, fűnyíróelv-szerűen csökkenti az adósok pénzügyi intézménnyel szembeni fizetési kötelezettségét.
38. Összeegyeztethetetlen a jogállamiság alapvető elemét képező jogbiztonság követelményével az, hogy egy hosszú időn át, széles körben, tömegesen, nyilvánosan alkalmazott, az érintett felek és a hatóságok által ismert, elfogadott, és jogszerűnek tartott megoldást utólag, visszamenőleg jogszerűtlennek minősítsenek; megsemmisítsenek olyan szerződési kikötéseket, amelyek a szerződés lényeges elemét képezték, és amelyekben bízva kötötték a felek a szerződést.

A visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmának sérelme

A visszaható hatályú jogalkotás tilalma

39. A Jat.¹² 2. § (2) bekezdése értelmében jogszabály a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, azt nem tehet terhesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé. Az Alkotmánybíróság a Régi Jat.¹³ ezen garanciális rendelkezését alkotmányos jellegű szabálynak tekinti.¹⁴
40. Az Alkotmánybíróság kimunkált gyakorlata szerint a jogállamiság részét képező jogbiztonság sérelmét jelenti a visszamenőleges hatály tilalmának megsértése,¹⁵ mivel a jogbiztonságból fakadó lényegi követelmény a már teljességbe ment, vagy egyébként véglegesen lezárt jogviszonyok érintetlenül hagyása, illetve a múltban keletkezett, tartós jogviszonyok megváltoztathatóságának alkotmányos szabályokkal való korlátozása.¹⁶ A jogbiztonság elsődlegességet élvez az anyagi igazságossággal szemben is, a jogviszonyok igazságtalan eredménye nem teremt alkotmányos alapot a visszaható hatályú jogalkotásra.¹⁷

¹² A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény.

¹³ A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény.

¹⁴ 34/1991. (VI.15) AB hat. [A Jat. 2. § (2) bekezdése tartalmában megegyezik a Régi Jat. 12. § (2) bekezdésével.]

¹⁵ 34/1991. (VI. 15.) AB hat.; 8/2005. (III. 31.) AB hat.

¹⁶ 11/1992. (III. 5.) AB hat.

¹⁷ 9/1992. (I. 30.) AB hat.; 5/1999. (III. 31.) AB hat.

Különösen irányadó a visszamenőleges hatály tilalma azokban az esetekben, amikor az új jogszabály olyan kötelezettséget vagy felelősséget állapít meg, amely a korábbi jogszabályi környezetben nem, vagy enyhébb feltételek mellett állt fenn.¹⁸

41. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában visszaható hatálynak minősül, ha a jogszabály hatálybaléptetése „nem visszamenőlegesen történt ugyan, de a jogszabály rendelkezéseit – az erre irányuló kifejezett rendelkezés szerint – a jogszabály hatálybalépése előtt létrejött jogviszonyokra is alkalmazni kell.”¹⁹ A folyamatos (le nem zárt) jogviszonyok esetében akkor állapítható meg a visszaható hatályú jogalkotás tilalmának megsértése, ha a támadott rendelkezést a hatálybalépése előtti jogi helyzetre alkalmazzák, vagyis a jogszabály hatálybalépését megelőző időben bekövetkezett események jogi megítélését változtatja meg.²⁰
42. Ahogy arra az alábbiakban rámutatunk, a Törvény több rendelkezése súlyosan sérti a visszaható hatályú jogalkotás tilalmát és ezáltal a jogbiztonságot.

A Törvény lezárt jogviszonyokat nyit és változtat meg

43. A Törvény 1. § (1) bekezdése szerint törvény hatálya a 2004. május 1. napja és az e törvény hatálybalépésének napja között kötött fogyasztói kölcsönszerződésre terjed ki. A hatály ilyen módon történő meghatározása két szempontból is sérti a jogbiztonság követelményét azáltal, hogy már lezárt, akár jogerősen elbírált jogviszonyokat is megbolygat.
44. Egyrészt a Törvény 1. § (1) bekezdéséből az következik, hogy azon szerződések is a Törvény hatálya alá tartoznak, amelyek teljesedésbe mentek. Ha tehát a felek kötöttek 2004-ben egy hatéves futamidejű kölcsönszerződést (amely pl. a gépjármű-finanszírozás terén alkalmazott futamidő felső határa), amelyet az adós 2010-ben szerződésszerűen teljesített, az ebből fakadó kötelezettségek többsége 2014-ben elévült, akkor a pénzügyi intézményt a Törvény erejénél fogva ilyen esetben is fizetési kötelezettség fogja terhelni a volt adós irányába 2004-ig visszamenőleg. Különösen élesen merül fel ez a probléma azokban az esetekben, ahol a hitelező – az adósokkal szemben érzett felelősségükből fakadóan, az adósok helyzetén könnyítendő – elengedte a tartozás meghatározott részét, erről a felek szerződést kötöttek, és a szerződés teljesítésére így került sor. Ebben az esetben a tartozáselengedés továbbra is hatályában fennmarad, viszont a Törvény erejénél fogva a hitelezőt fizetési kötelezettség fogja terhelni a volt adóssal szemben.
45. Másrészt, a Törvény olyan jogviszonyokat is megbolygat, amelyeket a bíróságok jogerősen elbíráltak. A jelen beadvány 26. (c) pontjában hivatkoztunk arra, hogy számos bíróság hozott olyan ítéletet, amelyben megállapította az indítványozók által alkalmazott általános szerződési feltételek jogszerűségét. A jogbiztonságot és a hatalmi ágak elválasztását sérti, ha a jogalkotó a független bíróság által elbírált jogviszonyokba avatkozik be. A Törvény 17. § (3) bekezdése ráadásul úgy rendelkezik, hogy a jogerős ítéletek alapján folyó végrehajtási

¹⁸ 339/B/1995. AB hat.; 31/2005. (VII. 14.) AB hat.

¹⁹ 57/1994. (XI. 17.) AB hat.

²⁰ 403/B/2006. AB hat.; ezt az érvelést erősíti a 23/2013. (IX.25.) AB hat. is.

eljárások sem folyhatnak külön törvény által meg nem határozott időpontig. E rendelkezést úgy fogalmazta meg a jogalkotó, hogy az azon eljárásokra is kiterjed, amelyek tárgya még közvetetten sem kapcsolódik a Törvény tárgyához. Az Alkotmánybíróság kimunkált gyakorlata szerint a jogbiztonság elsődlegességet élvez az anyagi igazságossággal szemben is (lásd a 40. pontot), illetve a jogbiztonságból levezethető alkotmányos érdek fűződik a jogerős bírósági döntések teljesítéséhez és végrehajtásához, a végrehajthatóságba vetett bizalom megszilárdítása érdekében.²¹

46. A Törvény kirívóan sérti a jogbiztonság elvét azáltal, hogy lezárt, bíróságok által elbírált jogviszonyokat felülír, ezért a Törvény e körben is alaptörvény-ellenes.

A Törvény elévült követeléseket tesz érvényesíthetővé

47. A Törvény kimondja, hogy „A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény elévüléssel kapcsolatos szabályait a fogyasztói kölcsönszerződésből eredő követelések tekintetében úgy kell értelmezni, hogy e követelések a kölcsönszerződés fennállása alatt nem évülnek el, azok elévülése a szerződés megszűnésével kezdődik.”²² A Törvény – ahogy arra a miniszteri indokolás is utal – csupán egyértelművé kívánja tenni a Ptk.-ból egyébként is fakadó rendelkezést. A Törvény rendelkezése és az ahhoz fűzött indokolás azonban téves: a Törvény visszamenőleges hatállyal megváltoztatja a Ptk. elévülésre vonatkozó szabályát, és ezáltal elévült követeléseket tesz érvényesíthetővé.
48. A követelés elévülése akkor kezdődik, amikor a követelés esedékessé, azaz jogilag érvényesíthetővé válik.²³ E rendelkezés alapján az elévülési idő kezdete rendszerint a követelés lejáratával azonos.²⁴ Az elévülés tehát akkor kezdődik, amikor a jogosult a követelés érvényesítése iránt marasztalási keresetet indíthat.
49. A Törvény indokolása szerint a hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződések esetében speciális elévülési szabályt az teszi szükségessé, hogy az adott esetben tartós és folyamatos jogviszonyokról van szó. Ez az indokolás azonban alaptalan, önmagában a jogviszony tartós és folyamatos jellege nem indokolja az általánostól eltérő törvényi rendelkezést. Önmagában az a körülmény, hogy egy követelés tartós jogviszonyból fakad, nem befolyásolja annak igényé válását, és így elévülését sem.
50. Nem a jogviszony, hanem a követelés évülhet el, ezért az elévülés kezdő időpontja tekintetében sem a jogviszonynak, hanem magának a követelésnek van jelentősége. Speciális megítélést kizárólag a követelés olyan sajátossága indokolhat, amely megakadályozza annak igényé válását. Megakadályozza például az elévülés indulását az, ha a követelés folyamatos és egységes kötelezettségre, szolgáltatásra irányul. Olyan esetekben, amikor a teljesítés folyamatos, nem beszélhetünk elévülésről, mivel a jogellenes állapot tartama alatt minden pillanatban új kereseti jog születik, amelyek így folyamatosan érvényesíthetővé teszik a

²¹ 46/1991. (II. 10.) AB hat.; 16/1992. (III. 30.) AB hat

²² Törvény 1. § (6) bek.

²³ Ptk. 326. § (1) bek., Új Ptk. 6:22. § (1) bek.

²⁴ KEMENES István: Az időmúlás joghatásával összefüggő egyes kérdések. *Bírósági Döntések Tára*, 2011/2., 67. o.

követelést. Ha például a kötelezett házkezelésre vagy gondozásra, vagy dolog másik fél birtokában hagyására (bérlet) vállal kötelezettséget, e kötelezettségét mindaddig köteles teljesíteni, ameddig a jogviszony fennáll. Ugyanez a helyzet az olyan követelések esetén, amelyek jogilag egységesnek minősülnek. Ilyen például egy vételár-követelés és a kölcsönadott összeg visszafizetése iránti követelés. Ezekben az esetekben attól függetlenül, hogy a szerződés megengedi az adósnak a részletekben való teljesítést, az elévülés csak a végső esedékesség időpontjában indul meg. A Törvény hatálya alá tartozó jogviszonyok esetén azonban folyamatos vagy egységes kötelezettségről az alábbiak szerint nem beszélhetünk.

51. Kölcsönszerződés alapján a hitelezőt és az adóst két-két fő kötelezettség terheli: (a) a kölcsön folyósítása és (b) a kölcsön fenntartása a szerződés szerinti időtartamra, (c) a kölcsön törlesztése és (d) kamatfizetés (Ptk. 523. §, Új Ptk.²⁵ 6:383. §).

- (a) A kölcsön folyósítása iránti követelés a szerződésben meghatározott időpontban esedékessé válik, és ezzel megkezdődik az elévülési idő.
- (b) A kölcsön fenntartására vonatkozó kötelezettség tipikus folyamatos szolgáltatásra irányuló kötelezettség, így ennek tekintetében elévülésről nem lehet szó.
- (c) Az adósnak az a kötelezettsége, hogy a kölcsön összegét visszafizesse, közönséges pénztartozás, mégpedig a kölcsön teljes összege tekintetében egységes fizetési kötelezettség, függetlenül attól, hogy a törlesztés egy összegben vagy részletekben válik esedékessé. Ennek megfelelően, a fent kifejtettek szerint, a hitelezőnek a törlesztés iránti igénye a törlesztésre meghatározott végső időpontban kezd elévülni.
- (d) Ettől eltérően, a kamatfizetési kötelezettség nem tekinthető egységes vagy folyamatos szolgáltatásnak. Az adós a folyósítástól kezdődően élvezzi a kölcsönkapott pénz használatának lehetőségét. A kamat ezért a megkapott szolgáltatásért járó, a hitelező által már megszolgált ellenérték, amelynek elévülése ezért a tőkertartozás elévülésétől függetlenül megkezdődik.²⁶

52. A Törvény 3–4. §-a következtében a Ptk. alapján érvényesülő szabály az alábbiak szerint módosul.

- (a) A 3. § (1)–(2) bekezdése következtében az adóst a ténylegesen folyósítottnál magasabb kölcsönösszeg illeti meg, amely érvényesítésére az adós a folyósítás szerződés szerinti időpontjától jogosult. A Ptk. alapján tehát e követelések elévülése a folyósításkor megkezdődött, ezért, főszabály szerint, ahol a folyósításra 2009. július 19-ét megelőzően került sor, a Törvény hatálybalépéséig elévültek.

²⁵ A Polgári Törvénykönyvről szóló V. törvény.

²⁶ Lásd pl. BATOR Viktor: Pénztartozás, kamat. In SZLADITS Károly (szerk.): *A magyar magánjog. Harmadik Kötet. Kötelmi jog általános része*. Budapest, 1941, Grill, 357. o.

- (b) A kölcsön fenntartására vonatkozó kötelezettség tekintetében a Törvény nem hozott változást.
- (c) A túlfizetett törlesztésre vonatkozó követelés visszakövetelésére irányuló igény a törlesztés időpontjában azonnal megnyílt, és a törlesztést követő öt év elteltével elévült. A Törvény azonban ezen követeléseket is érvényesíthetővé teszi.
- (d) Ha az adós a Törvény 4. §-a alapján magasabb összegű kamatot fizetett, mint amennyire köteles lett volna, akkor a többlet visszakövetelésére vonatkozó joga szintén a kamatfizetési kötelezettség teljesítésének időpontjában nyílt meg, így a Törvény e körben is változtat az elévülés szabályain, és egyes esetekben elévült követeléseket tesz érvényesíthetővé.
53. Felmerülhet, hogy a PJE megszületéséig az adósok nem tudhattak az árfolyamrés és az egyoldalú szerződés módosítási jog tisztességtelenségéről, ezért a fent bemutatott követelések elévülése nyugodott. Ez az okfejtés azonban nyilvánvalóan alaptalan. Az elévülés akkor nyugszik, ha a jogosult menthető okból nem tudja érvényesíteni a követelését. Menthető oknak, az egységes bírói gyakorlat szerint, olyan körülmény minősül, amely tényleges akadálya az igényérvényesítésnek, valamint amely a jogosult ellenőrzési körén kívül eső, a jogosultnak fel nem róható, objektív körülmény. A jog nem ismerete azonban menthető oknak nem minősülhet (lásd pl. BH2005. 104.), így a követelések elévülése nem is nyugodott.
54. Mindezek alapján megállapítható, hogy a Törvény 1. § (6) bekezdése nem az élő jogot kodifikálta, hanem **megváltoztatta a Ptk. elévülési szabályát**, így már elévült követeléseket tett érvényesíthetővé, megfosztva a pénzügyi intézményeket az eddigi elévülési kifogáshoz való joguktól, ami visszamenőleges jogvesztést jelent. Ez a következtetés a fenti dogmatikai levezetés mellett pusztán abból is következik, hogy a jogalkotó normatív formában kívánta e szabályt rögzíteni, miközben, ha a jogalkotó célja nem a hatályos szabályozás megváltoztatása volt, hanem csupán annak értelmezése, akkor elegendő lett volna a Törvény indokolásában alátámasztani, hogy a Ptk. elévülési szabálya alapján e követelések miért nem évültek még el.
55. Az elévülés alapvető intézménye a polgári jognak, amely nem pusztán a kötelezett érdekeit védi, hanem közérdeket szolgál. Már Frank Ignác rámutatott, hogy az elévülés célja, hogy megvalósuljon a „*fennálló, tényleges állapotokkal mintegy szentesített helyzetek fenntartásához fűződő közérdek oltalma*.”²⁷ Villányi is hasonlóképp az adós védelme mellett a közérdek védelmét hangsúlyozza: „*Az elévülés jogpolitikai indoka főleg kettős: a) Az adós védelme a hosszas időmúlás folytán mindinkább valószínűtlenné váló követeléssel szemben; b) a tényleges állapotokkal mintegy szentesített helyzetek fenntartásához fűződő közérdek oltalma*”.²⁸ Bíró szintén a jogbiztonság követelményének érvényesülését emeli ki.²⁹ Az elévülés tehát közvetlen módon szolgálja a jogbiztonságot. A Törvény 1. § (6) bekezdése, amely visszamenőleges hatállyal

²⁷ FRANK Ignác: *A közigazgatás törvénye Magyarhonban*. Budapest, 1845, Magyar Királyi Egyetem, 607. o.

²⁸ VILLÁNYI László: Követelések megszűnése és elévülése. In SZLADITS Károly (szerk.): *A magyar magánjog. Harmadik Kötet. Kötelmi jog általános része*. Budapest, 1941, Grill, 631. o.

²⁹ BÍRÓ György: *Kötelmi jog*. Miskolc, 2006, Novotni, 91. o.

megváltoztatja az elévülés szabályát, a jogbiztonság elvét és az ennek részét képező visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmát sérti, ezért alaptörvény-ellenes.

56. A Törvény elévülési szabálya megkülönböztetést hoz létre a Törvény hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződésekre és a Törvény hatálya alá nem tartozó szerződésekre vonatkozó elévülési szabályok között. Mivel az egyoldalú szerződésmódosítás jogát az Indítványozók és a többi pénzügyi intézmény nem csupán fogyasztói kölcsönszerződésekben alkalmazta, a Törvény szabályozása azt eredményezi, hogy a fogyasztók, a Törvény hatálya alá tartozó szerződésekből fakadó követelések esetében jogosulttá válnak már elévült követelések érvényesítésére, míg más adósok esetén ugyanez a követelés a Ptk. általános szabályai szerint elévült. **A Törvény 1. § (6) bekezdése ezzel sérti az Alaptörvény diszkrimináció tilalmát kimondó XV. cikkét is.**

A Törvény visszamenőleges hatállyal változtatja meg az érvénytelenség anyagi és eljárási szabályait

57. A Törvény hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződések megkötésekor az érvénytelenség szabályait a Ptk. rögzítette. A Ptk. – az Irányelv szabályait implementálva – kimondta, hogy a tisztességtelen szerződési feltétel érvénytelenségét. A Ptk. meghatározta továbbá a tisztességtelenség fogalmát.³⁰ E szerint az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötést a sérelmet szenvedett fél megtámadhatja, illetve e kikötés fogyasztói szerződésben semmis.³¹ Az ilyen perekben a bizonyítási teher a Pp. általános szabályai szerint alakult, azzal, hogy a fent már hivatkozott körben a bíróságot a tisztességtelenség hivatalbóli észlelésének kötelezettsége terhelte. A szabályozás előírta, hogy a bíróság a kikötés tisztességtelensége során minden releváns körülményt vizsgálni köteles.³² A Törvény e szabályozást visszamenőleges hatállyal átfogóan megváltoztatta azáltal, hogy e kikötések tisztességtelenségének vélelmét állította fel, a pénzügyi intézményeket kötelezve védekezésre, ráadásul a Törvényben újonnan bevezetett tisztességességi feltételek mentén, amelyek – a Ptk. 209. § (2) bekezdésétől eltérően – más körülmények mérlegelését nem teszik lehetővé.

58. Ez a szabályozás az Irányelvre sincs tekintettel. Az Európai Unió Bírósága ugyanis több ügyben rámutatott már, hogy az Irányelv meghatározza a tisztességtelenség vizsgálatának módját és terjedelmét is,³³ a Törvény szabályozása azonban a tisztességtelenség vizsgálatára vonatkozó eljárásban eltér az Irányelvtől (lásd mindenekelőtt a vélelem megfordítását és a közérdekű keresetindítást felülíró szabályokat).

Az Elszámolási Törvény visszamenőleges hatállyal változtatja meg az elszámolás jogalapját

59. A Törvény fentebb tárgyalt egyik alapvető problémája, hogy tömegesen alkalmazott és a szerződéskötés idején valamennyi érintett fél által érvényesnek hitt szerződési feltételeket

³⁰ Ptk. 209. § (1) bek.

³¹ Ptk. 209/A. § (1)–(2) bek.

³² Ptk. 209. § (2) bek.

³³ Lásd elsőként: Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid v. Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc) C-484/08. sz. ügyben.

nyilvánít érvénytelennek, valamint, szintén visszamenő hatállyal, megváltoztatja az elévülési és a jogérvényesítésre vonatkozó eljárási szabályokat. Az Elszámolási Törvény szintén visszamenőleges hatályú szabályozás, hiszen a hatálybalépése előtt keletkezett jogviszonyokra állapít meg szabályokat, és folyamatban lévő eljárásokra irányadó szabályokat változtat meg. Egészen páratlan módon, az Elszámolási Törvény a visszamenőleges jogalkotás minősített esetét valósítja meg azzal, hogy a törvényben előírt elszámolási kötelezettség főszabályként kiterjed az olyan szerződésekre is, amelyekkel kapcsolatban korábban jogerős bírósági ítélet született (6. §). A törvény indokolása magától értetődő természetességgel jelenti ki, hogy a törvény nem „respektálja a már meghozott ítéleteket”, hanem felülírja az abban foglaltakat; ennek érdemi indoklását, jogszerűségének magyarázatát nem tartja szükségesnek – vagy mivel e feladat megoldása nem tűnt lehetségesnek, meg sem kísérelte annak teljesítését (a 6. §-hoz fűzött indokolás).

60. A visszamenőleges hatály miatt alapvető kérdés, hogy az Elszámolási Törvény lényegében csupán kodifikálja az élő jogot, vagy pedig módosítja azt. Másként megfogalmazva, a kérdés az, hogy az Elszámolási Törvény hiányában is ugyanilyen vagy eltérő szabályok szerint kellene-e elszámolni az ügyfelekkel. Lényegében ezen múlik, hogy tartalmilag is sérül-e a jogállamiság egyik alapvető követelményét jelentő visszamenőleges jogalkotás tilalma. E kérdésre az Elszámolási Törvény indokolása ellentmondó választ ad.
61. *„A Javaslat a Ptk.-val összhangban rendezi a fogyasztókkal való elszámolás szabályait.”* (Általános indokolás 4. pont) *„A Javaslat olyan általános elszámolási szabályokat rögzít, amelyeket az egyedi perekben a Ptk. értelmezése alapján a bíróság is alkalmazna.”* (Általános indokolás 5. pont) Ezek a kinyilatkoztatások nyilvánvalóan a jogállamiság követelményének való megfelelést célozzák, e célkitűzések komolyan vehetőségét azonban már maga az indokolás is megkérdőjelezi. Elsősorban annak kijelentésével, hogy *„[a]z ilyen jellegű múltbeli túlfizetések elszámolására jelenleg sem kötelező érvényű jogegységi határozat, sem pedig kifejezetten ezt rendező egyedi bírósági határozat nincs. Emiatt a jogalkotónak [...] absztraktabb jogértelmezés útján kellett az elszámolás általános elveit meghatározni.”* (Általános indokolás 5. pont) A jogalkotó szerint tehát ebben a kérdésben nincs kialakult joggyakorlat, az Elszámolási Törvény tehát mintegy elébe megy a jogi helyzet tisztázódásának, kodifikációs úton eldönti, hogy miként kell ilyen esetekben eljárni. Ez egy lehetséges eljárás a jövőre nézve, visszamenőleges hatályú rendezés esetén azonban ez szükségképpen felveti annak a lehetőségét, illetve kockázatát, hogy az amúgy is érvényesülő jog kodifikálása helyett új jog alkotásáról, azaz a korábbi jogi helyzet megváltoztatásáról van szó. Míg a jogállamiság szempontjából normálisnak tekinthető esetben a bíróságok mondják meg, hogy mi a jog, azaz milyen szabályok szerint kell egy adott kérdést megválaszolni, jogvitát eldönteni, most a jogalkotó, az Elszámolási Törvény megalkotásával, kivette ezt a kérdést a bíróságok kezéből. Ami, még egyszer, azért problematikus, mert nem a jövőre nézve, hanem fennálló jogviszonyok tekintetében kerül sor e rendezésre. A jövőre nézve a jogalkotó, saját politikai preferenciáit érvényesítve megalkothat szabályokat, és a feleknek e szabályok ismeretében, annak figyelembe vételével kell szerződnieük, illetve a szerződéseket és egyéb kötelezettségeket teljesíteniük. Jogállamban a fennálló jogviszonyok jogi megítélése terén a jogalkotónak nincs semmi hatalma, az adott jogviszonyra irányadó jog tartalmának megállapítása a bíróság kizárólagos hatáskörébe tartozik. A bíróságnak a kormánytól és általában a politikától függetlenül kell

működni, kizárólag a szerződésre irányadó jogszabályok illetve az azzal kapcsolatban kialakult joggyakorlat alapján kell eljárniuk. A visszamenőleges jogalkotás ezt a hatáskörmegosztást töri át, a jogalkotó olyan területre lép, ahol jogállamban nincs keresnivalója.

62. Az Elszámolási Törvény azzal, hogy visszamenőleges hatállyal a bíróság hatáskörébe tartozó kérdést szabályoz, sérti az Alaptörvénynek a hatalommegosztást kimondó C) cikk (1) bekezdését.
63. A kérdés elvi részét nem érinti, de nagyon is kétséges, hogy megfelel-e a valóságnak az indokolásnak az a megállapítása, amely szerint az itt szabályozandó kérdésben nincs kialakult joggyakorlat. Miről is van szó? A Törvény alapján a hatálya alá tartozó szerződéseknek az árfolyamrésre és az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó rendelkezései érvénytelenek; ennek következtében úgy kell venni, mintha a szerződések ezeket a rendelkezéseket eleve nem tartalmazták volna; szerződésellenesen jártak el tehát a felek akkor, amikor ezeknek az érvénytelen rendelkezéseknek a figyelembe vételével teljesítették fizetési kötelezettségeiket (mind a kölcsön folyósítása, mind pedig törlesztése során); e nem szerződésszerű teljesítésből a törvény szerint „a fogyasztók javára túlfizetés keletkezett” (Általános indokolás 1. pont), és „[a] Javaslát egyik fő célja az érvénytelen szerződési kikötések miatt a fogyasztók javára mutató túlfizetések elszámolása” (Általános indokolás 5. pont). Nem világos, hogy mi ebben az a különlegesség, ami a fent idézett visszamenőleges hatályú absztrakt jogalkotói jogértelmezést szükségessé teszi. Egyszerűen belátható, hogy nem ritka az az eset, amikor a felek – akár tudatosan, akár tévedésből – nem szerződésszerűen teljesítenek, és az is könnyen előfordulhat, hogy ebből valamelyik fél javára túlfizetés keletkezik. A polgári jogi jogviták jelentős része éppen a nem szerződésszerű teljesítés jogkövetkezményeinek levonásáról, a felek közötti elszámolásról szól. Alig hihető, hogy alaposabb vizsgálat esetén a szerződésszegésekkel kapcsolatos joggyakorlat alapján ne lehetne egyértelműen állást foglalni az itt szabályozandó kérdésekben. Inkább hihető az, hogy a jogalkotó a jogbizonytalanság állításával magának kívánt teret teremteni ahhoz, hogy saját szájíze szerint állapíthassa meg az elszámolási szabályokat. Ez azonban nehezen egyeztethető össze azzal a jogalkotói célkitűzéssel, ha valóban volt ilyen célkitűzés, hogy a törvény ne megváltoztassa, hanem csupán kodifikálja a fennálló jogot.
64. Ezt a feltételezést támasztja alá maga az indoklás is annak deklarációjával, hogy „Mivel az adósokra nézve ez a számítási módszertan a legkedvezőbb, ezért a törvényben is ezt kell rögzíteni. Fontos jogpolitikai szempont, hogy a jogalkotó a fogyasztó számára legkedvezőbb számítási módszert válassza.” (Általános indokolás 6. pont) Ezzel a jogalkotó két dolgot is állít: egyrészt azt, hogy nem egyértelmű a jogi helyzet, tehát tisztán a jogszabályok és a joggyakorlat értelmezése útján nem lehet egyértelmű eredményre jutni; másrészt pedig azt, hogy az ebből a jogi bizonytalanságból fakadó választási helyzetben az adósok érdekeit tekinti elsődlegesnek, arra tekintettel alakítja ki az elszámolási szabályokat. Ez végül is odavezet, hogy – a jogállamiság előtti udvarias körök lefutása után – a jogalkotó valódi célja olyan szabályok megállapítása, amely az adósok számára lehető legkedvezőbb. Ez politikai szempontból lehet egy legitim jogalkotási cél, azonban csak akkor, ha a

jogalkotás, a normál hatásköri szabályoknak megfelelően, a jövőre irányul; **visszamenőleges hatályú szabályozás esetén a jogi szempontok terhére politikai célok érvényesítése szükségszerűen a jogállamiság követelményeinek megsértéséhez vezet.**

65. Polgári anyagi jogi szempontból a törvény leglényegesebb szabálya szerint az adósok részére fizetendő összeget úgy kell kiszámítani, mintha a túlfizetéseket eredetileg előtörlesztésként teljesítették volna (5. § (2) bekezdés). Az előző bekezdésben általánosságban tárgyalt kérdés tehát konkrétan úgy fordítható le; az elszámolási törvényi speciális szabályozása híján, a magyar jog alapján valóban ez lenne-e az elszámolás alkalmazandó módja, azaz egy bíróság az elé vitt jogvita eldöntése során e szabály szerint járna-e el? Természetesen senki sem mondhatja meg, hogy egy adott jogvitában eljáró bíróság miként döntene (ezért is problematikus mindenképpen, ha a jogalkotó veszi át a bíróság alkotmányos szerepét), de azért megvizsgálható, hogy mennyire megalapozott a jogalkotó ezzel kapcsolatos álláspontja, mennyire erős kérdőjelek tehetők a törvény által megjelenített állásfoglalás mellé. A kérdés jelentőségét az adja, hogy minél inkább kérdéses a törvényben megjelenő álláspont helytállósága, annál inkább kérdéses az is, hogy a törvény megfelel-e a jogállamiság követelményének.
66. Előtörlesztésről akkor beszélünk, ha az adós a kötelezettségét annak esedékessé válását megelőzően teljesíti (rég. Ptk. 282. § (2) bek., új Ptk. 6:36. §). E meghatározásból adódóan az előtörlesztés az adós tudatos és akaratlagos magatartása. Az adós tudatának és akaratának egyaránt ki kell terjednie arra, hogy az adott szolgáltatást, esetünkben fizetést tartozása teljesítéseként nyújtja, és arra is, hogy a teljesítés idő előtti, azaz a szerződés alapján még nem lenne köteles teljesíteni. Nincs szó előtörlesztésről például, ha az adós véletlenül otthagyja a pénztárcáját a hitelezőjénél, ha az adós elutazás előtt vagy a lakásban hirtelen kigyulladt tűz miatt megőrzésre átviszi a pénzét a szomszédjához, akivel szemben egyébként később esedékessé váló tartozása áll fenn, vagy ha valaki két hitelezője közül véletlenül annak utal, akivel szemben még nem esedékes a tartozása. Ugyanígy, nem beszélhetünk előtörlesztésről abban az esetben, ha az adós abban a hiszemben fizet, hogy az adott összegű esedékes tartozása áll fenn. Világosan mutatja az előtörlesztés akaratlagos jellegét, hogy a régi Ptk. fent hivatkozott szabálya kifejezetten a jogosult hozzájárulásához köti az előtörlesztés lehetőségét, és az új Ptk. hivatkozott szabálya is a teljesítés felajánlásáról és elfogadásáról tesz említést. Ezzel összhangban, az általános gyakorlat szerint a hitelszerződések is az előtörlesztést azzal a feltétellel engedik meg, hogy az adós az előtörlesztésre irányuló szándékáról előzetesen értesíti a hitelezőt; e nyilatkozattal lényegében módosítja a szerződésnek az esedékességre vonatkozó rendelkezését, és ettől kezdve a nyilatkozatban megjelölt időpont lesz a törlesztés esedékességének új időpontja.
67. Az Elszámolási Törvény által szabályozott esetekben arról van szó, hogy az adós a szerződés – a Törvény alapján – érvénytelenné váló rendelkezésének megfelelően tett eleget fizetési kötelezettségének. Az adós tudomása szerint ezzel szerződészerűen teljesített, és a hitelező is ilyen teljesítésként fogadta el a fizetést. Később, az érvénytelenséget kimondó Törvény nyomán, kiderül, hogy az adós többet fizetett, mint amennyit valójában – a szerződésnek az érvénytelenségi törvénnyel összhangban álló értelmezése szerint – fizetnie

kellett volna. Nyilvánvaló, hogy a többlet megfizetésére tévedésből került sor (az adós azt hitte, hogy ennyi az esedékes tartozása), nem azzal a szándékkal, hogy az esedékességet megelőzően törlessze a tartozását. Ezért az adósok által teljesített túlfizetés nem minősülhet előtörlesztésnek.

68. Az Elszámolási Törvény alkotói is tisztában vannak azzal, hogy az adós nem az előtörlesztés szándékával teljesítette a túlfizetést, ezért nem az adós tényleges, hanem feltételes akaratára hivatkoznak. Az adós *„feltehető akaratának pedig az felel meg, ha ez a túlfizetés a tőketartozásra kerül elszámolásra”* (Általános indokolás 6. pont). Ha igaz az, hogy ez a legkedvezőbb a számára, akkor valóban feltehető, hogy az adós ma így szeretné elszámolni a túlfizetés összegét. Az adós mai akarata azonban nem releváns, legalábbis, egy bíróság előtt folyó perben biztosan nem lenne releváns, éppen azért, mert akarata arra hajlik, amerre az a legelőnyösebb számára. Az egyetlen releváns kérdés az, hogy mire irányult az adós akarata akkor, amikor a fizetést teljesítette. Egyértelmű, hogy az adós semmi többet nem akart, mint eleget tenni esedékes fizetési kötelezettségének. Ha tudta volna, hogy kevesebbel tartozik, kevesebbet fizetett volna, és ha a fizetés teljesítését követően szerzett volna tudomást arról, hogy túlfizetésben van, nagy valószínűséggel, az esetek többségében a többletet visszakérte volna. A többlet semmi más, mint téves fizetés. Az adósok többsége nyilvánvalóan élvezni kívánta a rendelkezésére álló hitellehetőséget, és csak annyit akart törleszteni, amennyit feltétlenül kellett. Aki előtörleszteni kívánta a tartozását, az nem az érvénytelenségből eredő túlfizetés összegét törlesztette előre, hanem ettől eltérő összeget, annyit, amennyi pénzügyi helyzete alapján számára lehetségesnek és előnyösnek mutatkozott. Reálisan szemlélve, semmi alapja nincs az Elszámolási Törvény indokolásában írt feltételezésnek, hogy az adósok, ha tudatában lettek volna a túlfizetésnek, azt előtörlesztésként szerették volna elszámoltatni.
69. Látszik, hogy maga a jogalkotó is bizonytalan volt e kérdésben. Egyik helyen úgy fogalmaz, hogy a *„túlfizetést a tőketartozás terhére, előtörlesztésként kell elszámolni”*, és nem releváns az, hogy az előtörlesztés nem volt szándékos, hiszen az *„önkéntes előtörlesztés itt fel sem merülhet”* (Általános indokolás 6. pont). A másik helyen pedig már *„árnyaltabb megoldást választott [...] nem az előtörlesztéses konstrukció alkalmazását írja elő, mert ennek ebben az intézményesített formájában valóban nem lenne kellő jogi alapja, hanem azt, hogy a fogyasztó számára az elszámolás időpontjában olyan jogi helyzetet kell teremteni, mintha a túlfizetéseket az ezek bekövetkezése időpontjában előtörlesztésként teljesítette volna”* (az 5. §-hoz fűzött indokolás). Tehát nem az, de csináljunk úgy, mintha az lenne. Itt már szó sincs jogi szempontról; a javaslat nyíltan elismeri, hogy nem állnak fenn az előtörlesztés megállapíthatóságának feltételei, ennek ellenére, politikai megfontolásból, úgy dönt, hogy úgy fogja rendezni a jogviszonyt, mintha az adós ténylegesen előtörlesztett volna: *„Az előtörlesztéses elszámolás lényege, hogy a korábbi kedvező árfolyamból származó nyereség az adósoknál jelenik meg.”* (Általános indokolás 6. pont) Ezek után a kérdés csak az, hogy milyen alapon mondta az indokolás fentebb idézett részében a javaslatot előterjesztő, hogy a törvény olyan szabályokat állapít meg, amelyet egy perben eljáró bíróság is alkalmazna. A bíróságok, ha egyáltalán, akkor csak nagyon óvatosan alkalmaznak a törvényben írtakhoz hasonló analógiát, és semmiképpen sem azért, hogy ezáltal maximálják a valamelyik fél oldalán jelentkező előnyöket.

70. A leginkább valószínűnek az mutatkozik, hogy a bíróság a jogalap nélküli gazdagodás klasszikus intézményét alkalmazná, amely kifejezetten olyan esetek rendezésére szolgál, amelyekben nem állapítható valamilyen speciális jogcím (pl. kártérítés). A jogalap nélküli gazdagodás szabálya általános előírás arra, hogy ha valaki jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz, köteles azt visszatéríteni annak, akinek a rovására gazdagodott (rég Ptk. 361. §, új Ptk. 6:579. §). Tipikus esete a jogalap nélküli gazdagodásnak a téves fizetés, azaz, amikor valaki tartozás nélkül teljesít a másik félnek. Az Elszámolási Törvény előterjesztője szerint azonban „*a fentiekben definiált túlfizetés nem tekinthető tartozatlan fizetésnek*”, hiszen a hitelező banknak követelése áll fenn az adóssal szemben. Itt az alapvető kérdés az, hogy az a körülmény, hogy az adós tartozása még nem esedékes, vajon releváns-e a fizetés megítélése szempontjából, azaz mi a helyzet abban az esetben, ha az adós tévedésből az esedékességet megelőzően teljesíti fizetési kötelezettségét. Jogosult-e az így fizetett összeg visszakövetelésére, vagy csupán azt kérheti, hogy a fizetést számolják el a javára előtörlesztésként? Ez utóbbi megoldás ellenkezne a felek szerződéses akaratával, a kölcsönszerződés lényegével. A kölcsönszerződésben a felek abban állapodnak meg, hogy a hitelező meghatározott összeget fizet az adósnak, és az adós ezt az összeget meghatározott idő múlva köteles visszafizetni, másként szólva, a kölcsönszerződés alapján az adós meghatározott ideig jogosult használni a hitelező pénzét. Egy nem szándékos visszafizetés nem olyan jogi tény, amely bármilyen értelemben felülírná a felek megállapodását; a kölcsönszerződés továbbra is él, és annak alapján az adós továbbra is jogosult az adott összeg használatára. Hacsak időközben valamilyen felmondási esemény nem következett be, a hitelező nem tagadhatja meg, hogy a hozzá tévedésből visszajutott összeget ismét az adós rendelkezésére bocsássa. Ez a helyzet nem értelmezhető másként, mint tartozatlan teljesítésnek, amely a hitelező oldalán jogalap nélküli gazdagodást eredményez, amelyet ő köteles az adós számára visszatéríteni. Ennek alapján jogilag megalapozott és pénzügyileg is helytálló módon lehetne rendezni a kialakult helyzetet. Mindenesetre szomorú, hogy a jogalkotó milyen könnyedén hajlandó nagyon gyenge érvek alapján eltérni a klasszikus jogi megoldástól, még olyan esetben is, amikor a meghirdetett cél és az alkotmányossági követelmények egyaránt azt követelnék, hogy a lehető legkonzervatívabb jogi álláspontot foglalja el.

71. Az Elszámolási Törvény azzal, hogy jogalap nélküli gazdagodás helyett az előtörlesztés szabályainak alkalmazását írja elő, tartalmilag megváltoztatta a szabályozás hatálya alá tartozó jogviszonyokra irányadó polgári jogi szabályokat, és ezzel sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített jogállamiságból fakadó visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmát.

A Törvény rendelkezései sértik az egyértelműség, a kiszámíthatóság és az előreláthatóság követelményét

72. Ahogy arra a 33. pontban is hivatkoztunk, az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján – a visszaható hatály tilalma mellett – a jogbiztonságból fakadó alapvető követelmény, hogy a *jogszabályok világosak, egyértelműek, kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára*. Ezen követelmények megsértése a jogbiztonság sérelmét és a jogszabály alaptörvény-ellenességét eredményezi.

73. Az alábbiakban kifejtettek miatt a Törvény több rendelkezése is súlyosan sérti az egyértelműség, a kiszámíthatóság és az előreláthatóság követelményét, és ezen keresztül jogbiztonságot:

- (a) A jogállamiság (és a jogbiztonság) fogalmával ellentétes az, hogy a Törvény olyan jövőbeni bizonytalan feltételhez (megalkotandó törvényhez) köti az elévülés alakulását (nyugvását), a végrehajtási eljárások szünetelésének megszüntetését, valamint a tisztességtelennek minősülő egyoldalú szerződés módosítást tartalmazó kikötésekre vonatkozó érvénytelenségi jogkövetkezmények megállapítását, amelyet a jogalkotó később, önállóan határozhat meg.³⁴
- (b) Önmagában jogbizonytalansághoz vezet, hogy a Törvény olyan jogviszonyokba is beavatkozik, amelyeknek semmi közük nincs a Törvény által szabályozott kérdésekhez: például a folyamatban lévő peres eljárások felfüggesztése a Törvény által szabályozott kérdéseket nem érintő részben is,³⁵ vagy az árfolyamrészhez és az egyoldalú szerződés módosításhoz nem kapcsolódó végrehajtási eljárások szünetelésének elrendelése. Mindezek alapján kiszámíthatatlan és előreláthatatlan, hogy a jogalkotó által jövőben megalkotandó jogszabályok hogyan fogják érinteni ezeket az felfüggesztett, szünetelő eljárásokat.
- (c) A folyamatban lévő peres eljárások felfüggesztése³⁶ kapcsán tisztázatlan, hogy mi történik a felfüggesztések megszüntetését követően, és a Törvény hogyan érinti a folyamatban lévő pereket: például mi lesz a sorsa azoknak a pereknek, amelyek a Törvényben szabályozott kérdéseken alapulnak, vagy azoknak, amelyek a Törvényben nem szabályozott, egyéb semmisségi okokra alapulva indultak, vagy akár pusztán megállapításra irányulnak stb.
- (d) Jogbizonytalanságot eredményez, hogy a pénzügyi intézmények a tisztességtelenség pontos jogkövetkezményeiről nem rendelkeznek információval, mivel az a jogalkotó jövőbeli döntésének eredménye lesz.³⁷ A pénzügyi intézményeknek ennek hiányában kell döntenüik arról, hogy a jelentős perköltséggel járó, és komoly felkészülést igénylő, tisztességtelenségi vélelem megdöntése iránti peres eljárást megindítják-e. Ráadásul a pénzügyi intézmények a szabályozás hiánya miatt nem tudnak jogkövető magatartást tanúsítani. Hiányzik ugyanis az a szabály, amely alapján a pénzügyi intézmény az adósok tényleges tartozását jelenleg megállapíthatná. A Kormány és az Országgyűlés a szabályozás elmulasztásával olyan helyzetet idézett elő, hogy a pénzügyi intézmények nincsenek olyan helyzetben, hogy a törvényi kötelezettségeiket teljesítsék, az

³⁴ Törvény 1. § (7) bek., 3. § (5) bek., 4. § (3) bek., 17. § (3) bek.

³⁵ Törvény 16. §.

³⁶ A Törvény azokat a peres eljárásokat függeszti fel, amelyeknek tárgya a részben, vagy egészben az árfolyamrész, vagy az egyoldalú szerződés módosítást lehetővé tevő kikötés, illetve amely pert az ilyen szerződéses kikötésen is alapuló követelés érvényesítése iránt a pénzügyi intézmény indított a fogyasztóval szemben (Törvény 16. §).

³⁷ Törvény 4. § (3) bek.

adósokat a fennálló tartozásukról tájékoztassák, az esetleges túlfizetéseket jogkövető módon visszafizessék.

- (e) A Pp. alapján az ítélet kizárólag a peres felek között bír jogerővel. Jogszabály kifejezett rendelkezése szükséges ahhoz, hogy az ítélet *erga omnes* hatályú legyen (lásd pl. a Ptk. rendelkezését a közérdekű kereset kapcsán³⁸). A Törvény kifejezett szabálya hiányában nem állapítható meg, hogy a törvényi vélelem megdöntése iránti perekben hozott ítélet hatálya kire terjed ki. A szabályozás logikájából az *erga omnes* hatály következne, ez azonban a Pp. világos rendelkezésének ellentmond, ennek hiányában azonban értelmezhetetlen, hogy az ítélet hatálya kire terjed ki, hiszen az állam nem fél a Törvény hatálya alá tartozó szerződéses jogviszonyokban. Ugyancsak elfogadhatatlan, hogy a pénzügyi intézmények és az ügyfelei között létrejött magánjogi jogviszonyokban úgy született ítélet, hogy a jogviszonyban részes ügyfelek a Törvény 7. § (7) bekezdés a) pontja alapján nem vehetnek részt a Törvény alapján indítható perben. A Törvény szabályozása, amely alapján arra az alapvető kérdésre sem adható válasz, hogy az ítélet jogereje kire terjed ki, súlyosan sérti a jogbiztonságot, ezért az alaptörvény-ellenes.
- (f) A jogrendszer egésze szempontjából súlyos bizonytalanságot jelent, hogy a Törvény a szerződések egy körére vonatkozóan speciális elévülési és tisztességtelenségi szabályt alkot anélkül, hogy ennek alkotmányosan elfogadható indokát adná. Semmi nem indokolja például, hogy a 2004. május 1-je előtt kötött szerződésekben máshogy alakul a követelések elévülése, mint a 2004. május 1-jétől kötött szerződések esetén.
- (g) A Törvény e mellett számos értelmezési problémát vet fel, amely a pénzügyi intézmények helyzetét alapvetően befolyásolja. A Törvény alapján nem adható egyértelmű válasz arra, hogy a törvényi vélelem megdöntése iránti kereset benyújtására nyitva álló határidő mikor jár le (vö. 8. § (1) bek. és 19. § (1)–(2) bek. viszonya), a kereset mellékleteként mit és milyen formában kell csatolni (lásd a Fővárosi Törvényszék Elnökének 2014. július 25-i levelét, amely világosan jelzi, hogy a szabályozás értelmezést igényel), a Törvény 7–15. §-ai hogyan viszonyulnak a Pp. szabályaihoz, az elévülés értelmezési szabályait az Új Ptk. hatálya alatt kötött szerződésekre is alkalmazni kell-e (lásd 1. § (6)–(7) bek.).

A szerződési szabadság korlátozása

74. A PJE 3. pontja tisztességtelennek minősítette azt a kikötést, amely szerint folyósításkor a pénzügyi intézmény által meghatározott vételi, a törlesztésekkor pedig a pénzügyi intézmény által meghatározott eladási árfolyam határozza meg a felek fizetési kötelezettségét. A Törvény a 2004. május 1. és a 2014. július 19. között kötött szerződésekben semmisnek minősíti az árfolyamrést tartalmazó kikötéseket.³⁹

³⁸ Ptk. 209/B. § (1) bek.

³⁹ Törvény 3. § (1) bek.

75. Ahogy azt a jelen beadvány 27. pontjában bemutattuk, az árfolyamrést jogszabály 2010-ig nem tiltotta, az árfolyamrés tilalmát a Hpt. 2010. november 27-től hatályos 200/A. §-a vezette be, de akkor is csupán a deviza alapú lakáscélú hitel- vagy kölcsön- illetve pénzügyi lízingszerződésekre vonatkozóan. E rendelkezés világosan tükrözi, hogy a jogalkotó még 2010-ben is érvényes kikötésként ismerte el az árfolyamrést, csupán – ahogy arra a törvény miniszteri indokolása utal – az adósok terheinek csökkentése érdekében vezette be a korlátozást. A teljes hiteldíj mutató (THM) számítására vonatkozó jogszabály [a betéti kamat és az értékpapírok hozama számításáról és közzétételéről szóló 82/2010. (III. 25.) Korm. rendelet] is kezeli – ebből a szempontból – az árfolyamrést, ami szintén annak legitimitását támasztja alá.
76. Az árfolyamrésre vonatkozó rendelkezés alaptörvény-ellenességét ugyancsak megalapozza, hogy a jogalkotó a felek tényleges konszenzusát figyelmen kívül hagyva ír át tömegesen magánjogi jogviszonyokat. A Törvény hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződések megkötésére azért került sor, mert az adósoknak forintra volt szükségük, de a forint hitel magas kamata miatt deviza alapú hitelszerződések megkötésére került sor. Az adósok azonban minden esetben forintban jelölték meg, hogy mekkora hitelre van szükségük, és a szerződés megkötésekor, illetve folyósításkor ebből az összegből kiindulva határozták meg a kölcsön devizában kifejezett összegét. A folyósított összeg ezért az adós tényleges szükségletét, és így a felek valódi konszenzusát fejezte ki. A PJE és a Törvény ezért átírja a felek szerződési akaratát, amikor úgy rendelkezik, hogy a hitelező – az árfolyamrés megszüntetése miatt – több hitelt kell, hogy folyósítson, mint amire a felek tényleges megállapodása vonatkozott. E rendelkezés sérti a jogállamiság és az egyéni önérvényesítés jogának részét képező szerződési szabadság elvét.
77. Az állam csak akkor módosíthat jogszabállyal már fennálló szerződéseket, ha valamilyen társadalmi méretű, lényeges körülményváltozás áll be, amely tömegesen érint szerződéseket [66/1995. (XI. 24.) AB határozat]. Egyébként az állam beavatkozása önkényesnek minősül, s mint ilyen, alkotmányellenes lesz. A Törvény indokolásával ellentétben nem mutatható ki semmilyen olyan tömeges méretű, az egész társadalomra vagy a gazdaságra kiható körülményváltozás, amely indokolná egy hosszú évek óta alkalmazott szerződési megoldás megsemmisítését és jogszabállyal való helyettesítését.
78. A Törvény a felek üzleti megállapodásának részét képező árfolyamrésre vonatkozó megállapodás semmissé nyilvánításával sérti a szerződési szabadságot; ez a korlátozás önkényes, következésképpen alaptörvény-ellenes.

A Törvény sérti a jogbiztonságból fakadó eljárési garanciákat

79. Ahogy arra a 33. pontban is utaltunk, a jogállamiság fogalmától elválaszthatatlanok az eljárési garanciák, hiszen azok eleve a jogállamiság, illetve a jogbiztonság elvéből fakadnak. Ezek alapvető jelentőségűek az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatósága szempontjából,⁴⁰ megfelelő eljárési garanciák nélkül működő eljárásban a jogbiztonság

⁴⁰ 11/1992. (III. 5.) AB hat.

szenved sérelmet.⁴¹ Az Alkotmánybíróság szerint alaptörvény-ellenességhez vezethet, ha a jogi szabályozás egyoldalúan biztosít elsőbbséget akár a hatékonyság, akár a címzettek jogai érvényesülése követelményének.⁴² Ahogy azt az alábbi 97–112. bekezdésekben részletesen bemutatjuk, a Törvény által bevezetett speciális eljárásrend ellehetetleníti a perek megfelelő előkészítését, a felek perbeli jogainak megfelelő gyakorlását, a bírói függetlenség érvényesülését, és **mindezek révén sértik a jogbiztonság elvét is.**

A Törvény hatálybalépése és végrehajtása

80. A jogállamiság követelményei közé tartozik, hogy a jogszabály hatályba lépésének időpontját úgy kell meghatározni, hogy a jogalkalmazók számára megfelelő idő álljon rendelkezésre a jogszabály megértéséhez és a végrehajtáshoz való felkészüléshez. A Törvény részben a kihirdetését követő napon, részben pedig a követő 8. napon lépett hatályba. A Törvény ilyen rövid határidővel való hatályba lépése – különösen a Törvény elfogadásának erőltetett ütemével együtt – lehetetlenné tette, hogy az érintettek a hatálybalépést megelőzően megismerkedhessenek a Törvény tartalmával, felkészülhessenek annak végrehajtására. Ez nyilvánvalóan nem felel meg az Alaptörvény jogállamiságra vonatkozó rendelkezése követelményeinek.
81. A Törvény hatályba lépésével megindultak azok a Törvényben meghatározott rendkívül rövid határidők, amelyekhez a pénzügyi intézmények különböző kötelezettségei illetve jogai kapcsolódnak. A Törvény végrehajtására meghatározott rendkívül rövid határidők megfosztják az érintetteket attól a lehetőségtől, hogy megfontolt döntést hozzanak az adott körülmények között követendő magatartásról.
82. Ezzel kapcsolatban fontos körülmény, hogy a Törvény az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződési kikötések semmiségére megállapított törvényi vélelem megdöntésére elvi lehetőséget biztosító per megindítására 30 napos jogvesztő határidőt határozott meg. E határidőt „*e törvény hatálybalépésétől*” kell számítani.⁴³ „*Ez a törvény – a (2) bekezdésben foglalt eltéréssel – a kihirdetését követő napon lép hatályba.*”⁴⁴ E két szabály együttes értelmezése alapján nem dönthető el egyértelműen, hogy a 30 napos perindítási határidőt a Törvény kihirdetését követő naptól vagy pedig – a (2) bekezdés szerint – a kihirdetést követő nyolcadik naptól kell-e számítani. A határidő jogvesztő jellege mindenesetre az óvatos értelmezést tette indokolttá, ezért az Indítványozók, számos más pénzügyi intézménnyel együtt, kényszerűen a kihirdetést követő naptól számított 30 napos határidőn belül nyújtották be keresetüket.

⁴¹ 75/1995. (XII. 21.) AB hat.

⁴² 46/2003. (X. 16.) AB hat.

⁴³ Törvény 8. § (1) bek. a) pont.

⁴⁴ Törvény 19. § (1) bek.

Kellő felkészülési idő hiánya

83. Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata szerint a jogbiztonságból eredő alkotmányos követelmény, hogy a jogszabály hatályba lépésének időpontját úgy határozzák meg, hogy a jogalanyoknak tényleges lehetőségük legyen arra, hogy magatartásukat a jog előírásaihoz tudják igazítani, az érintettek a jogszabály szövegét megismerhessék, és eldöntsék, miként alkalmazkodnak a jogszabály rendelkezéseire [10/2001. (IV. 12.) AB határozat]. 1413/B/2008. AB határozat alapján a kellő felkészülési idő követelménye alapján alkotmányellenesség csak akkor állapítható meg, ha a jogszabály alkalmazására való felkészülést szolgáló időtartam kirívóan rövid, és ezzel a jogbiztonságot súlyosan veszélyezteti vagy sérti.
84. A felkészüléshez szükséges „kellő idő” természetesen minden esetben eltérő és az ügy körülményeitől függ annak alkotmányossága. Jelen esetben azonban kétségtelenül megállapítható, hogy az érintettek számára nem állt rendelkezésre kellő idő, hogy a jogszabályt megismerjék, és annak megfelelően hozzák meg az üzleti tevékenységüket alapvetően befolyásoló döntéseket.
85. A Törvényt előzetes egyeztetés nélkül fogadták el, kivételes sürgősségi eljárásban, amely kizárta annak lehetőségét, hogy tartalmát az érintettek előzetesen megismerjék. Különösebb indokolást nem igényel annak megállapítása, hogy a jogalkotó nem tett eleget a jogállamiság részét képező jogbiztonságból eredő azon követelménynek, hogy kellő felkészülési időt biztosítson az érintetteknek.
86. A Törvény azonnali hatályba lépése, a kellő felkészülési idő hiánya és a végrehajtásra adott rendkívül rövid határidők meghatározása jelentősen sérti a jogállamiság részét képező jogbiztonság követelményét; egyúttal az érintettek alapjogsérelmére vezettek, mert nem tudták mérlegelni és megfelelően előkészíteni azokat a döntéseket, amelyeket a Törvény alapján meg kellett hozniuk.

A jogalkotási felhatalmazás alaptörvény-ellenes

87. Az Elszámolási Törvény 46. § h) pontja úgy rendelkezik, hogy „Felhatalmazást kap a Magyar Nemzeti Bank elnöke – az MNB törvény 4. § (7) bekezdésében rögzített, a Magyar Nemzeti Bank makroprudenciális, így különösen a rendszerszintű kockázatok megelőzésével kapcsolatos és a 4. § (9) bekezdésének a) és d) pontjában meghatározott feladatkörében –, hogy rendeletben határozza meg az elszámoláshoz és az elszámolással kapcsolatos igényérvényesítéshez szükséges egyéb részletes szabályokat.”
88. Az Alkotmánybíróság több határozatában vizsgálta, hogy milyen feltételek esetén alkotmányos a jogalkotásra való felhatalmazás. Az Alkotmánybíróság a 41/2008. (IV. 17.) számú határozatában összegezte a jogalkotásra való felhatalmazás terjedelmének alkotmányos feltételrendszerét. Az Alkotmánybíróság határozatában kiemelte az alábbiakat (kiemelés tőlünk):

89. „A jogalkotási felhatalmazás és a delegált jogalkotási hatáskör alapján kiadott jogszabályok alkotmányossági vizsgálata során az Alkotmánybíróság számos határozatában rögzítette, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlata a jogállam alkotmányi elve alapján értelmezi az Országgyűlés és a Kormány tevékenységének, a közhatalom gyakorlásának korlátait és kereteit, a hatalommegosztást. A közhatalom gyakorlásába tartozik a jogalkotás is. [30/1998. (VI. 25.) AB határozat, ABH 1998, 220, 233.; 66/1997. (XII. 29.) AB határozat, ABH 1997, 397, 403.] A 6/1999. (IV. 21.) AB határozat szerint: „[a] jogállamiság elvéből folyó egyik alapvető követelmény, a közigazgatás törvény alá rendeltségének követelménye, hogy »a közhatalommal rendelkező szervek a jog által meghatározott szervezeti keretek között, a jog által megállapított működési rendben, a jog által a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket« [56/1991. (XI. 8.) AB határozat, ABH 1991, 454, 456.]. Ez a követelmény magában foglalja azt is, hogy ha törvény valamely alkotmányos, illetőleg törvényben szabályozott, jog korlátozására ad jogalkotási felhatalmazást valamely közigazgatási szervnek, *a törvénynek meg kell határoznia a jogalkotási hatáskör terjedelmét, annak korlátait is.*” [ABH 1999, 90, 94.; hivatkozik még rá: 19/2004. (V. 26.) AB határozat, ABH 2004, 321, 353–354.; 21/2006. (V. 31.) AB határozat, ABH 2006, 333, 337., 15/2008. (II. 28.) AB határozat, MK 2008/32. szám 1368, 1372.]
90. A 15/2008. (II. 28.) AB határozat – összefoglalva és továbbfejlesztve az Alkotmánybíróság jogalkotási felhatalmazással kapcsolatos gyakorlatát – megállapította: „[e] követelményeknek a jogszabály-alkotásban való érvényesülését konkretizálja a *Jat.* annak az alkotmányos jelentőségű elvárásnak a megfogalmazásával, amely szerint a magasabb szintű jogszabály által más jogalkotó számára adott felhatalmazásnak, azaz végrehajtási szabály megalkotására adott felhatalmazásnak tartalmaznia kell a felhatalmazás jogosultját, tárgyát és kereteit” [Jat 15. § (1) bekezdés]. (MK 2008/32. szám 1368, 1372.)
91. A 15/2008. (II. 28.) AB határozat szerint azáltal, hogy a törvényhozó „általános jellegű felhatalmazást adott”, „beazonosíthatatlan mind a felhatalmazás jogosultja, de a szabályozási tárgykörök is”. Ez az adott ügyben arra vezetett, hogy az Alkotmánybíróság a végrehajtási rendeletet az Alkotmány 2. § (1) bekezdése alapján megsemmisítette.”
92. Mindezek alapján az adott ügyben az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a vizsgált felhatalmazó rendelkezés annak általános jellege miatt alkotmányellenes, mivel „nem állapítható meg, hogy a miniszter [...] a *Vadv.* mely konkrét rendelkezéseinek, szabályozási tárgyainak végrehajtására alkothat jogot.” Emellett az AB rámutatott, hogy „ez a felhatalmazási rendelkezés jogbizonytalanságot eredményez egy közhatalmi jogosítvány, vagyis a (delegáción alapuló) jogalkotási hatáskör kereteit illetően, ugyanis nem érvényesül az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből fakadó azon követelmény, hogy a közhatalommal rendelkező szervek tevékenységüket a jog által meghatározott szervezeti keretek között, a jog által megállapított működési rendben, a jog által a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtsek ki. A jogalkotási felhatalmazásnak ez a mindenfajta korlátozást nélkülöző szabályozási módja – az Alkotmánybíróság ismertetett gyakorlatának megfelelően – ellentétes az Alkotmány 2. § (1) bekezdésével.”
93. Mindezen szempontok alapján az Elszámolási Törvény 46. § b) pontja alaptörvény-ellenes.

A tisztességes eljáráshoz, a bírósághoz forduláshoz és a jogorvoslathoz való jog sérelme

A tisztességes eljáráshoz való jog tartalma

94. Az Alaptörvény biztosítja az igazságszolgáltatással összefüggő alkotmányos garanciákat, többek között a tisztességes eljáráshoz való jogot, a bírósághoz fordulás jogát, a bírói függetlenséget, valamint a jogorvoslathoz való jogot.
95. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a fenti alapelvek formális biztosítása nem elegendő, a jogi szabályozásnak olyan jogi környezetet kell biztosítania, hogy a perbe vitt jogok a bíróság által érdemben elbírálhatók legyenek.⁴⁵ Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság a bírói út megléte kapcsán külön rögzítette, hogy az eljárási garanciák teljesedéséhez szükséges, hogy az ügy megfelelő alkotmányos garanciák közötti érdemben elbírálható legyen, azaz a bírósághoz fordulást valóságosan lehetővé tegye [1106/B/1997. AB határozat; 39/1997. (VII. 1.) AB határozat].
96. Az alábbiakban bemutatjuk, hogy a Törvény sérti a bírósághoz forduláshoz való jog, a tisztességes eljáráshoz való jog, illetve a jogorvoslathoz való jog alkotmányos garanciáit, mivel olyan irreálisan rövid határidőket határoz meg és eljárási korlátokat állít fel, amely lehetetlenné teszi ezeknek azok tényleges érvényesülését. Visszautalva a beadványunkban már korábban részletesen kifejtettükre, e körben is rögzítjük, hogy az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt szabály értelmezésekor – az Alkotmánnyal fennálló tartalmi és kontextuális egyezés okán – irányadónak tekinti a tisztességes eljáráshoz fűződő alapvető joggal kapcsolatban kimunkált korábbi alkotmánybírói gyakorlatot.⁴⁶

A bírósághoz fordulás jogának sérelme

97. A tisztességes eljáráshoz való jog alapvető részjogosítványa a bírói út biztosítása. A bírósághoz fordulás joga alapjog, amelyből fakadóan az államra az a kötelezettség hárul, hogy – egyebek között – a polgári jogi jogok és kötelezettségek (a polgári joginak tekintett jogviták) elbírálására bírói utat biztosítson.⁴⁷ A bírói út biztosítása feltételezi, hogy a bírósági eljárás teljes körű és érdemi vizsgálatra, mindezek alapján pedig megalapozott döntésre alkalmas.
98. A bírósághoz fordulás joga legfőbb eleme a keresetindítási jog.⁴⁸ A bírósághoz való fordulás alapvető joga azonban nemcsak a beadványok előterjesztésének jogára szorítkozik, hanem a bírósági eljárásban a fél pozícióját biztosítja a személyeknek, akik alanyai, alakítói és nem tárgyai, „elszenvedői” a bírósági eljárásnak. Ezért a feleknek az Alkotmányban biztosított joguk van arra, hogy a bíróság az eljárásba vitt jogaikat és kötelezéseiket elbírálja (s ne csak az ezeket tartalmazó beadványról mondjon véleményt), és arra is, hogy lehetőséget kapjanak

⁴⁵ 8/2011. (II. 18.) AB hat.

⁴⁶ 21/2014. (VII. 15.) AB hat.; 7/2013. (III. 1.) AB hat.

⁴⁷ 9/1992. (I. 30.) AB hat.; 59/1993. (XI. 29.) AB hat.

⁴⁸ 2218/B/1991. AB hat.; 552/D/2009. AB hat.

a bírósági döntés alapjául szolgáló tényállással és jogi kérdésekkel kapcsolatban nyilatkozataik megtételére.⁴⁹ A Törvény polgári peres eljárásra vonatkozó rendelkezései sértik a bírósághoz fordulás jogát.

99. A tisztességtelenségi vélelem megdöntése iránti kereset megindítására a Törvény a hatálybalépésétől számított 30 napos jogvesztő határidőt szab.⁵⁰ A pénzügyi intézményeknek ez az időtartam áll rendelkezésükre ahhoz, hogy

(a) áttekintsék az egyoldalú szerződésmódosítást tartalmazó, tisztességtelenségi vélelemmel érintett, az elmúlt mintegy tíz évben született szerződéseiket, azoknak minden egyes termékváltoztatát, módosítást, egyes időállapotok szerinti módosításait, külön-külön mindegyiket megvizsgálják abból a szempontból, hogy – az alkalmazásuk idején hatályos jogszabályi előírások figyelembevételével – megfelelnek-e a Törvény által támasztott tisztességességi feltételrendszernek, és eldöntsék, hogy a vélelem megdöntése iránt pert indítanak-e;⁵¹ továbbá

(b) perindítás esetén a kereseti kérelmet, az annak alapjául szolgáló tényeket és bizonyítékokat a Pp. és a Törvény követelményeinek megfelelően összeállítsák, és ennek keretében többek között előkészítsék az érintett általános szerződési feltételek egy okiratba foglalt kivonatát;⁵² és

(c) ha a Törvény hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződések jogosulti pozíciójában esetleges alanyváltozások is bekövetkeztek, akkor a tisztességtelenségi kérdés vizsgálatához és a perindításhoz szükséges valamennyi adatot a jogelőd pénzügyi intézménytől, illetve ha az felszámolás vagy végelszámolás alatt áll, a végelszámolótól, illetve felszámolótól beszerezzék.⁵³

100. A fenti 9999. pontban foglaltak élesen rámutatnak arra, hogy a Törvény csak látszólag biztosítja a bírósághoz fordulás jogát. Valójában a 30 napos jogvesztő határidő – figyelembe véve a perelőkészületi teendőket, az ügy bonyolultságát, valamint a peres eljárás ehhez kapcsolódó korlátait – a bírói utat olyan aránytalan mértékben korlátozza, hogy lényegében ellehetetleníti mind annak alapos mérlegelését, hogy indokolt-e a pert megindítani, mind pedig a vélelem megdöntése iránti tényleges igényérvényesítéshez szükséges kereset körütekintő kidolgozását.

101. A Törvény 8. § (1) bekezdése tehát alaptörvény-ellenes, mivel az Alaptörvénybe ütköző módon korlátozza a pénzügyi intézmények bírósághoz fordulásának jogát.

⁴⁹ 59/1993. (XI. 29.) AB hat.

⁵⁰ Törvény 8. §.

⁵¹ Törvény 5. § (1) bek.

⁵² Törvény 8. § (5) bek.

⁵³ Vö. a Törvény 1. § (5) bek.

A tisztességes eljáráshoz való jog sérelme

102. A tisztességes eljárás elve nem képez lezárt rendszert az alkotmánybíróági felfogás szerint.⁵⁴ Annak sérelmét csak az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet megítélni.⁵⁵ Ezért a bírósághoz való fordulás jogán túl a tisztességes eljáráshoz való jog maradéktalan érvényesülésének feltétele, hogy a jogviták eldöntésének rendje tisztességes legyen. A tisztességes eljárás olyan alapvető rendelkezés, amelynek az eljárás minden mozzanatában érvényesülnie kell. Ezért is szabályozza a tisztességes eljárás követelményét a Pp. az alapelvek között, és teszi a bíróság általános feladatává.⁵⁶
103. A tisztességes eljárás lényegi eleme, hogy a felek részletesen kifejhessék jogi és ténybeli álláspontjukat, bizonyítékokat csatolhassanak, megismerhessék a másik fél beadványait, észrevételeket tehessenek, indítványokat terjeszthessenek elő. Ha ezek az alapelvek nem teljesülnek, a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmet szenved. A Törvény polgári peres eljárásra vonatkozó rendelkezései sértik a tisztességes eljáráshoz való jogot, a következők miatt:
104. Ahogy arra a fenti 99. pontban részletesen rámutattunk, a Törvény által megállapított rövid keresetindítási határidő irreálissá teszi, hogy a pénzügyi intézmény megfelelően fel tudjon készülni egy esetleges perre, egyáltalán, hogy megalapozott döntést tud hozni a perindításról.
105. Szintén súlyosan sérti a Törvény a tisztességes eljárás elvét azzal, hogy ellehetetleníti a pénzügyi intézmény lehetőségét arra, hogy az ellenkérelemre érdemben, szükség esetén írásban, megfelelő határidő tűzésével nyilatkozhasson, illetve észrevételeket tehessen. Az állam a keresetlevelet néhány nappal az első tárgyalást megelőzően ismeri meg, így ellenkérelmét csak az első tárgyaláson tudja előterjeszteni, a bíróság ugyanakkor már az első tárgyaláson köteles a tárgyalást berekeszteni.⁵⁷
106. Teljesen ellentétes a tisztességes eljáráshoz való joggal az, hogy a bíróság a keresetről az elsőfokú ítéletet főszabály szerint egy tárgyalás tartásával 30 (kivételes esetben két tárgyalás tartásával 37) napos határidőn belül köteles dönteni,⁵⁸ függetlenül az ügy tényleges állásától. Ezzel ugyanis a jogalkotó indokolatlanul súlyosan korlátozza a pénzügyi intézmény számára az igénye igazságos elbírálásának elvi lehetőségét. Az ügy elbírálásának határidőhöz kötése a bírói függetlenség elvét is sérti, ezt a 120–126. pontban fejtjük ki.
107. A fentiek mellett Törvény számos olyan feltételt állít fel, amely a vélelem megdöntése iránti peres eljárás tisztességes lefolyását indokolatlanul és szükségtelenül korlátozza. Ezek különösen a következők:

⁵⁴ FÜRÉSZ Klára: A bíróság. In KUKORELLI István (szerk.): *Alkotmánytan*. Budapest, 2002, Osiris, 489. o.

⁵⁵ 6/1998. (III. 11.) AB hat.

⁵⁶ Pp. 2. § (1) bek.

⁵⁷ Vö. Törvény 10. § (1), (2) és (4) bek.

⁵⁸ Törvény 9. § (3) bek., 10. § (4) bek.

- (a) A Törvény kizárja a hiánypótlás lehetőségét, így a pénzügyi intézménynek – az általános perjogi szabályoktól eltérően – nincs lehetősége arra, hogy a Törvény rendelkezéseinek esetleg nem megfelelő, vagy más okból kiegészítésre vagy kijavításra szoruló beadványt hiánypótlás keretében orvosolhassa;⁵⁹
- (b) A Törvény a per tényleges állásától, az ügy bonyolultságától és egyedi körülményeitől függetlenül indokolatlanul rövid határidőt szab a tényállás felderítéséhez szükséges bizonyítási eljárás lefolytatására: ez, mivel előzetes bizonyításra a tárgyalást megelőzően nincs idő, lényegében a tárgyalás napjára illetve az azt követően, 7 napon belül tartott második tárgyalásra korlátozódik;⁶⁰
- (c) a tárgyalási határnapot önhibáján kívül elmulasztó fél az igazolási kérelmet az elmulasztott határnapot követő első munkanapon köteles előterjeszteni, függetlenül attól, hogy a mulasztás akadályá addigra megszűnt-e vagy sem.⁶¹
- (d) korlátozza a felek jogát arra, hogy a tárgyalást elhalasztását kérjék (tárgyalás elhalasztására ugyanis csak egy alkalommal, a bizonyítás lefolytatása érdekében van lehetőség).⁶²

108. Önmagában a tisztességtelenségi vélelem bevezetése is sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot. Az Irányelv azon a logikán alapul, hogy a fogyasztó vagy a közérdekű kereset indítására jogosult szervezet pontosan meghatározott általános szerződési feltétel tisztességtelenségét állítja tételesen meghatározott okból. A Törvény hatálya alá tartozó valamennyi szerződési feltételre kimondott generális vélelem lehetetlen helyzet elé állítja a pénzügyi intézményt. Ennek érzékeltetésére csupán példaként jelezzük az alábbiakat:

- (a) A Törvény vélelméből az fakad, hogy a Törvény hatálya alá tartozó több száz kikötés egyike sem közérthető. A pénzügyi intézmény ezen vád ellen értelemszerűen nem képes védekezni, hiszen a per tárgyává tett több ezer mondatról a rendelkezésre álló 30 napban nem lehetséges egyesével bebizonyítani, hogy az közérthető, különös tekintettel arra, hogy a Törvényből nem állapítható meg, hogy mi okozza a rendelkezések érthetlenségét.
- (b) A Törvény vélelméből az fakad, hogy a Törvény hatálya alá tartozó több száz kikötés egyike sem olvasható. A Törvény semmivel nem indokolja, hogy ez a vélelem min alapul, ugyanakkor az ellen a pénzügyi intézmény védekezni sem képes, hiszen a rendelkezésre álló határidő alatt nem lehetséges valamennyi, a per tárgyává tett szerződéstípus anonimizálása és becsatolása annak igazolására, hogy a per tárgyává tett kikötések megfelelő betűmérettel és az olvashatóságot elősegítő szerkesztéssel készültek.

⁵⁹ Törvény 7. § (7) bek.

⁶⁰ Törvény 10. § (3)–(4) bek.

⁶¹ Vö. Törvény 10. § (5) bek. és Pp. 107. §.

⁶² Törvény 10. § (4) bek.

- (c) A Törvény vélelméből az fakad, hogy a Törvény hatálya alá tartozó kikötések tisztességtelenek, mivel nem megfelelő szakkifejezéseket használnak. A törvényi vélelem különösen a 2/2012. PK véleményre tekintettel megdöbbenő, hiszen az elismeri, hogy a vizsgált kikötések esetén elkerülhetetlen a szakkifejezések használata.

109. A Törvény a fent kifejtettek szerint szükségtelenül illetve aránytalanul korlátozza a felek perbeli cselekményeit. Ezzel a Törvény 7. § (7) bekezdése, 8. § (1) bekezdése, 9. § (3) bekezdése, 10. § (1)–(5) bekezdése sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot, következésképpen alaptörvény-ellenes.

A jogorvoslathoz való jog sérelme

110. Jogorvoslathoz való jog alapvető alkotmányos jog, amelynek tartalma kettős. Egyfelől jelenti a jogorvoslati fórumhoz fordulás jogát, azaz hogy az érdemi határozatok tekintetében a más szervhez, vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz lehessen fordulni. A jogorvoslathoz való alapjog biztosítását jelenti, ha az eljárásban a törvény garantálja az érintett számára, hogy ügyét az alapügyben eljáró szervtől különböző szerv bírálja el.⁶³ Másfelől jelenti a tényleges „jogorvoslás” lehetőségét, vagyis hogy a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát.⁶⁴ A jogorvoslathoz való jog lényegi feltétele ugyanis az, hogy a jogorvoslati fórumnak döntési helyzetben kell lennie. A formális és a jogi szabályozás miatt eleve kilátástalan jogorvoslat nem kielégítő.⁶⁵ Tekintettel arra, hogy a jogorvoslathoz való jog tekintetében az Alaptörvényben rögzített szabályok megegyeznek az Alkotmányban foglaltakkal, az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a jogorvoslathoz való jog kapcsán tett, korábbi határozataiban szereplő érvek és megállapítások továbbra is alkalmazhatók.⁶⁶

111. A Törvény az elsőfokú eljárási szabályokhoz hasonlóan olyan statáriális jellegű korlátokat állít fel, amely ellehetetleníti a tényleges és valódi jogorvoslat lehetőségét. Ilyen többek között az, hogy

- (a) a fellebbezési határidő 15 napról 8 napra, a felülvizsgálati kérelem benyújtása iránti határidő 60 napról 8 napra rövidül;⁶⁷
- (b) a fellebbező fél a fellebbezési ellenkérelmet csak a tárgyaláson tudja megismerni, és arra reagálni;
- (c) a másodfokú bíróság a fellebbezést főszabály szerint az első tárgyaláson rögtön köteles elbírálni;⁶⁸

⁶³ 5/1992. (I. 30.) AB hat., 513/B/1994. AB hat.

⁶⁴ 23/1998. (VI. 9.) AB hat., 3064/2014. (III. 26.) AB hat.

⁶⁵ 22/1995. (III. 31.) AB hat.

⁶⁶ 3064/2014. (III. 26.) AB hat.; 22/2014. (VII. 15.) AB hat.

⁶⁷ Törvény 13. § (1) bek., 15. § (1) bek.

⁶⁸ Törvény 13. § (5) bek.

- (d) a másodfokú, illetve felülvizsgálati bíróság a fellebbezést, illetve felülvizsgálati kérelmet 30 napon belül köteles elbírálni,⁶⁹ függetlenül attól, hogy az ügy megérett-e a döntéshozatalra.

112. A Törvény 13. § (1), (4)–(7) bekezdése, 15. § (1) és (4) bekezdése tehát sérti a jogorvoslathoz való jogot is, mivel olyan irreálisan rövid határidőket határoz meg, amely lehetetlenné teszi a jogorvoslathoz való jog tényleges gyakorlását, illetve a jogorvoslati kérelem tényleges elbírálását.
113. Véleményünk szerint a Törvény az előzőekben kifejtettek szerint sérti az Indítványozóknak a jogállamiság követelményéből fakadó, alapjogként nevesített jogát a tisztességes eljáráshoz és a jogorvoslathoz (Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés és XXVIII. cikk (7) bekezdés).

Az elszámolás szabályozása sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot

114. Az Elszámolási Törvény 21. §-a úgy rendelkezik, hogy a pénzügyi intézmény és a fogyasztó közötti elszámolási vita esetén a Pénzügyi Békéltető Testület (a továbbiakban: PBT) eljárását kell kezdeményezni. Az Elszámolási Törvény 22. § (4) bekezdése szerint a PBT kötelezést tartalmazó határozata az érintett pénzügyi intézményt akkor is kötelezi, ha nem vetette magát alá a PBT hatáskörének.
115. A PBT funkcióját tekintve alternatív vitarendezési fórum, hasonlóan a választottbírókhoz. Míg azonban választottbíróági eljárásnak a két fél megállapodása esetén lehet csak helye, addig a PBT eljárásához elegendő, ha a fogyasztó kéri a PBT eljárását, a pénzügyi szolgáltató alávetése az eljárás lefolytatásához nem szükséges. Ezen alapvető különbségből fakad a választottbíróág ítéletének és a PBT határozatának kikényszeríthetőségével kapcsolatos alapvető különbség: a választottbíróág ítéletének joghatása azonos a jogerős ítéletekével, a PBT határozata azonban a pénzügyi szolgáltató alávetése hiányában nem kötelező a pénzügyi szolgáltató vonatkozásában.
116. Az Alkotmánybíróság a bíróság fogalmát – a Strasbourg-i Bíróság joggyakorlatával összhangban – kiterjesztően értelmezte. Ahhoz azonban, hogy egy szervezet bíróságnak minősüljön, szükséges, hogy a végrehajtható hatalomtól és a peres felektől független legyen, és eljárásában érvényesüljenek az eljárási garanciák.⁷⁰ Ennek hiányában bíróságnak csak a választottbíróág minősül, mivel ebben az esetben a felek közösen választanak az állami bírósági rendszeren kívüli fórumot jogvitájuk rendezésére a Ptk. 7. § (2) bekezdésével összhangban.
117. A PBT az Alkotmánybíróság és a Strasbourg-i Bíróság kiterjesztő mércéje alapján sem minősül bíróságnak, mert az eljárási garanciák a PBT eljárásában nem érvényesülnek, mivel – többek között –

⁶⁹ Törvény 13. § (4) bek., 15. § (4) bek.

⁷⁰ Lásd pl. X. v. The United Kingdom, 1981. október 24. § 53. Lásd továbbá: HOLLÁN Miklós–OSZTOVITS András: 57. § [Bírósági eljárási garanciák]. In JAKAB András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*. Budapest, 2009, Századvég, 2021. o.

- (a) nem szabályozza jogszabály, hogy a PBT tanácsai milyen összetételben járnak el, az egyes tanácsok között hogyan történik az ügyelosztás;
 - (b) a PBT eljárásában nem biztosított, hogy az eljáró tanács – legalább többségében – jogászokból álljon;
 - (c) a PBT eljárása esetén nem érvényesül a nyilvános eljárás elve: a PBT tárgyalásai főszabályként nem nyilvánosak, a PBT a határozatait nem nyilvánosan hirdeti ki, a PBT csak jogosult, de nem köteles a határozatait nyilvánosságra hozni.
118. Az Elszámolási Törvény ezt követően – eltérően a PBT eljárására vonatkozó általános szabályoktól – kizárja, hogy a fél pert indítson: a határozattal szemben kizárólag nemperes eljárásnak van helye. Ez a megoldás szükségtelenül és aránytalanul korlátozza a pénzügyi intézmények jogait.
119. Az Elszámolási Törvény alapján tehát az elszámolásra úgy kerül sor, hogy az eljáró fórum nem minősül bíróságnak, és az eljárásban kizárt a tárgyalás tartása. Mindez sérti az Alaptörvény XXVIII. cikkét. **Az Elszámolási Törvény azon szabálya, amely szerint alávetés hiányában is kötelezi a PBT határozata a pénzügyi intézményt, sérti az Alaptörvény XXVIII. cikkét, mivel megfosztja a felet attól, hogy polgári jogi jogvitájukat törvény által felállított bíróság bírálja el.**

Bírói függetlenség sérelme

120. Az eljárás igazságosságának legfőbb biztosítója a bíró. Ezt juttatja kifejezésre az Alaptörvény, amely kimondja, hogy „*A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatóak.*”⁷¹ Ezen alapelvet bontja ki a **Bszi.**⁷² is, kimondva, hogy a bírák és az ülnökök a jogszabályok alapján meggyőződésüknek megfelelően döntenek, az ítélezési tevékenységükkel összefüggésben nem befolyásolhatók és nem utasíthatók.⁷³
121. A bírói függetlenség az Alkotmánybíróság gyakorlatában elsődlegesen a hatalmi ágak elválasztásának alkotmányos szerkezetében a bírói hatalom helyzetének sajátosságaival, a külső hatalmi ágaknak a bírói hatalmat érintő jogköreivel, a bírói függetlenségnek a bírósági szervezeten belüli alkotmányossági kérdéseivel kapcsolatban merül fel. A bírói függetlenségnek ugyanakkor, egyedi aspektusban, lényegi eleme az is, hogy a bíró ítélezési tevékenysége során független legyen, vagyis a jogvitákban hozott kötelező erejű döntését a bizonyított tények és jogszabályok egybevetésével, a lelkiismerete alapján, meggyőződése szerint hozza meg. Ennek keretében a bíró szabadon határozza meg azt, hogy hány tárgyalás tartását tartja szükségesnek, meddig tartson a bizonyítási eljárás, és mikor érett meg az ügy a döntéshozatalra. Ilyen értelemben fogalmazza meg a bírói függetlenség tartalmát – az Alkotmánybíróság által is hivatkozott – Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (94) 12 számú Ajánlása is. Eszerint: „*A bírónak az eléjük terjesztett ügyekben teljeseen szabadon, belső meggyőződésük és a tényállás saját maguk által történő értékelése szerint*

⁷¹ Alaptörvény 26. cikk (1) bek.

⁷² A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény.

⁷³ Bszi. 3. §.

részrehajlásmentesen, valamint a hatályos törvényi rendelkezéseknek megfelelően kell dönteniük.”⁷⁴ Az Ajánlás e pontjához fűzött magyarázat szerint: „A bírónak abszolút szabadnak kell lennie az ügyben meggyőződésének, a tények értékelésének és a hatályos jogszabályoknak megfelelő pártatlan döntés meghozatalánál. E rendelkezés célja annak elkerülése, hogy bárki részéről, avagy bármilyen indokból a bíróra gyakorolt nyomás ne kötelezze a bírót valamelyik fél, a közigazgatás, a Kormány vagy bármely más személy által kívánt ítélet meghozatalára.”⁷⁵ Ezzel összhangban állapította meg az Alkotmánybíróság, hogy a bírói függetlenség biztosításának alkotmányos kötelezettsége a bíró ítélező tevékenysége keretében azt jelenti, hogy a bíró arra nem utasítható, hogy a jogvitát miként döntse el, abban nem befolyásolható, hogy a jogszabályok előírta keretek között milyen terjedelemben és milyen körben vegyen fel bizonyítást, és a bizonyítékokat hogyan értékelje.⁷⁶

122. A bíró kizárólag a törvénynek van alávetetve. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint ugyanakkor a törvényi alávetettség sem korlátlan, az ugyanis nem járhat azzal, hogy a bíróság bármely döntést valódi mérlegelési lehetőség nélkül, a bírói meggyőződés kialakításához szükséges eszközök és jogi feltételrendszer hiányában, avagy valamely, az említett feltételeket biztosító eljárás keretében korábban kialakult meggyőződése ellenére kényszerüljön meghozni.⁷⁷ A Törvény rendelkezései több ponton is sértik a bírói függetlenséget.
123. Teljességgel összeegyeztethetetlen a bírói függetlenség elvével az, hogy a Törvény határidőhöz köti a kereset elbírálását.⁷⁸ Ezzel ugyanis sérül a bírói függetlenség – 121. pontban kifejtett – lényegi eleme, az, hogy a bíró a lelkiismerete alapján, belső meggyőződése szerint dönt. Ha az eljáró bírónak az elé terjesztett jogvitát egy előre meghatározott (az ügy egyedi körülményeit figyelmen kívül hagyó) határidőn belül kell elbírálnia, akkor a bíró el van zárva attól a jogától, hogy a döntése alapjául szolgáló tényállás felderítéséhez és tisztázásához szükséges tárgyalásokat megtartsa, a bizonyítási eljárást teljes körűen lefolytassa, a felek jogi érveit kellően megismerje és értékelje, és akkor rekessze be a tárgyalást, amikor az ügy megérett a döntéshozatalra.
124. A bírónak a bírói függetlenségből fakadó azon jogát, hogy ítélezési tevékenységét szabadon alakítsa, az ésszerű időn belül történő elbírálás alkotmányos elve szab gátat. Ennek ellenére még az ésszerű időn belüli elbírálás követelményének érvényesülése érdekében sem határozható meg előre az az időtartam, amely az adott jogvita megalapozott, tényleges elbírálásához (annak egyedi körülményei ismerete nélkül) szükséges. Ezért is jutott az Alkotmánybíróság arra az álláspontra, hogy az ésszerű idő követelményének az felel meg, amely az ügy megfelelő elbírálásához, a megalapozott döntés meghozatalához szükséges [8/1992. (I. 30.) AB határozat]. Ezt a megközelítést juttatja kifejezésre a Pp. is, amely rögzíti, hogy a per befejezésének ésszerű időtartama a jogvita tárgyát és természetét, valamint az eljárás lefolytatásának egyedi körülményeit is figyelembe véve határozható

⁷⁴ Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (94) 12 számú Ajánlásának I/2/d) pontja.

⁷⁵ Indokolás I/17. pont. Lásd továbbá 750/B/2002. AB hat. és a 19/1999. (VI. 25.) AB hat.

⁷⁶ 54/2001. (XI. 29.) AB hat.

⁷⁷ 47/2003. (X. 27.) AB hat.

⁷⁸ Törvény 9. § (3) bek.

meg.⁷⁹ Azt, hogy a bírói döntéshozatal még az eljárás ésszerű elbírálásának érvényesülése érdekében sem köthető határidőhöz, az indokolja, hogy a gyakorlatban egy polgári per időtartamát számos tényező befolyásolja: pl. a jogvita elbírálásának egyedi körülményei (az ügy ténybeli és jogi megítélésének bonyolultsága), a perben lefolytatandó bizonyítási terjedelme, komplexitása, időigényessége. Ha a bírói döntéshozatal ezen egyedi körülmények ellenére határidőhöz kötött, az eljáró bíró arra kényszerül, hogy az ügyet akkor is elbírálja, ha az még nem érett meg a döntéshozatalra. Mindez lehetetlenné teszi, hogy döntéshozó bíró lelkiismeretének és jogi meggyőződésének megfelelő, érdemi döntés szülessen. Ez köszön vissza a Pp. 1995. évi, kifejezetten az eljárások gyorsítását célzó átfogó módosításában is;⁸⁰ a módosító törvény indokolása szerint az eljárások gyorsításának lehetősége nem korlátlan, mivel „a gyorsítás követelményét szolgáló jogszabálmódosítások objektív határa az alapelvek sértetlenül hagyásának kívánalma.”

125. A döntéshozatalra szabott határidőn túl a Törvény által előírt eljárási határidők is ellehetetlenítik azt, hogy a bíró az előtte folyamatban lévő ügyet ténylegesen elbírálja:

- (a) A tárgyalást legkésőbb a keresetlevélnek a bírósághoz érkezésétől számított nyolcadik napra kell kitűzni, oly módon, hogy az állam részére a keresetlevelet a tárgyalás előtt legalább három nappal kézbesíteni kell.⁸¹ A bíróságnak ennyi nap áll rendelkezésére arra, hogy a keresetlevelet formai szempontokból megvizsgálja, és azt az államnak kézbesítse, és a több száz petitumból álló keresetet olyan alaposággal feldolgozza, hogy a Pp. által elvárt hatékonysággal tudja a tárgyalást vezetni.
- (b) Az eljáró bíró főszabály szerint egyetlen tárgyalás tartására jogosult.⁸² Ez a tárgyalás áll a bíróság (és a pénzügyi intézmény) rendelkezésére ahhoz, hogy az ellenkérelmet, a pénzügyi intézmény erre vonatkozó nyilatkozatát megismerje, a tényállást tisztázza, a bizonyítási eljárást lefolytassa, és minden, a határozathozatalhoz szükséges kérdést megtárgyaljon, mivel ezt követően a tárgyalást nyomban be kell rekeszteni.⁸³
- (c) A bíróságnak nincs arra lehetősége, hogy a tárgyalást a berekesztést követően újból megnyissa, ha valamely kérdés további tárgyalása mutatkozik szükségesnek,⁸⁴ mivel a bíróság a keresetet a Törvény alapján 30 napon belül köteles elbírálni.
- (d) Ha a felek által az első tárgyaláson felajánlott bizonyítás lefolytatása érdekében szükséges, a bíróság a tárgyalást legfeljebb egy alkalommal és legfeljebb hét napra

⁷⁹ Pp. 2. § (2) bek.

⁸⁰ Vö. az 1995. évi LX. törvény indokolása a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról.

⁸¹ Törvény 10. § (1)–(2) bek.

⁸² Törvény 10. § (4) bek.

⁸³ Pp. 145. § (1) bek.

⁸⁴ Pp. 145. § (3) bek.

halaszthatja el, függetlenül attól, hogy a bizonyítás lefolytatása mennyi időt igényelne.⁸⁵

126. A fenti eljárási szabályok világosan rámutatnak arra, hogy a Törvény ellehetetleníti a bírónak a bírói függetlenségből fakadó azon jogát, hogy a hozzá benyújtott kereseti kérelmet a bizonyított tények és jogszabályok egybevetésével, a lelkiismerete alapján, meggyőződése szerint eldönthesse. A bírói függetlenség Törvény útján történő, ilyen mértékű korlátozása – a törvényi vélelem megdöntése iránti perekre való közvetlen hatásán túl – azért különösen súlyos, mert precedenst teremt annak lehetőségére, hogy a bíróság ítélkezési tevékenysége a jogalkotó által bármilyen körben és terjedelemben korlátozható. A Törvény 9. § (3) bekezdése, valamint 10. § (2) és (4) bekezdése tehát sérti a bírói függetlenséget, ezért alaptörvény-ellenes.

Tulajdonhoz való jog sérelme

127. Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van a tulajdonhoz. Az Alkotmánybíróság a tulajdonhoz való jogot állampolgári alapjogként kezeli.⁸⁶
128. Visszaulva e beadvány 47–55. pontjaira, a Törvény azáltal, hogy elévült követeléseket tesz érvényesíthetővé, nem csak a jogbiztonságot és a visszaható hatály tilalmát sérti, hanem a tulajdonhoz való jogot is. Elévülési időn túl szerzett bevétel visszakövetelése iránti igény nem érvényesíthető. A pénzügyi intézmények az eddigi elévülési szabályok alapján jogszerűen számolhattak azzal, hogy az elévülés oltalmat jelent az elévülési időn túl megszerzett tulajdonuk tekintetében, így az már utólag nem vonható el. Az elévülés szabályainak Törvény általi módosítása azonban éppen ezt teszi lehetővé, a pénzügyi intézmények elévülési időn túl szerzett bevételeit teszi visszakövetelhetővé. Ahogy arra az 55. pontban rámutattunk, az elévülés funkciója kettős: a kötelezett és a közérdek védelme. A kötelezettet védi az elévülés azáltal, hogy az időmúlásra tekintettel nem kell a kötelezettsége teljesítésével számolnia, míg a közérdeket védi a szabály azáltal, hogy az érintettek számíthatnak azzal, hogy az időmúlásra tekintettel véglegesen lezárulnak jogviszonyok.
129. A Törvény 1. § (6) bekezdése az elévülés alapvető alkotmányos intézményét sérti, és így sérti a tulajdonhoz való alapjogot is.

A Törvény nem felel meg az alapjogok korlátozására vonatkozó alkotmányos követelményeknek

130. A fentiekben részletesen bemutattuk, hogy a PJE és a Törvény sérti a jogbiztonság alkotmányos elvét és a tulajdonhoz valamint a tisztességes eljáráshoz fűződő alapjogokat. Az alábbiakban röviden rámutatunk arra is, hogy e korlátozás nem felel meg az alapjogok korlátozásához szükséges követelményeknek.

⁸⁵ Törvény 10. § (4) bek.

⁸⁶ BALOGH Zsolt–HOLLÓ András–KUKORELLI István–SÁRI János: *Az Alkotmány magyarázata*. Budapest, 2002, KJK-KERSZÖV, 265. o.; 64/1993. (XII. 22.) AB határozat.

131. A tulajdonhoz való jog, a tisztességes eljáráshoz és a jogorvoslathoz való jog mind olyan alapvető jog, amely kizárólag az alkotmányos követelményeknek megfelelően, azaz (i) más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, (ii) a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, (iii) az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható (Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés). A Törvény által megvalósított jogkorlátozás azonban nem felel meg ezeknek az alkotmányos követelményeknek:
- (a) Nem állnak fenn a jogkorlátozás lehetőségének alkotmányos feltételei: nincs sem olyan alapvető jog, amelynek az érvényesülése, sem pedig olyan alkotmányos érték, amelynek a védelme az elrendelt korlátozásokat indokolná.
 - (b) A korlátozás – részben az előzőekből is következően – nem felel meg a szükségesség és arányosság követelményének.
 - (c) A Törvény által megvalósított korlátozás oly mértékű, hogy a tulajdont és a többi érintett alapjogot lényegében kiüriti, megfosztja annak lényeges tartalmától.
132. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése értelmében az alapvető jogok más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. A Törvény az alapjogok korlátozásának alátámasztásaként nem határoz meg semmilyen alapjogot, jogot, vagy alkotmányos célt. A Törvény indokolásában megfogalmazott azon jogalkotói cél, hogy az őszi parlamenti ülészakra a peres eljárások teljes körűen jogerősen lezáruljanak, önmagában nem teszi lehetővé a jogállamiság elvének és az alapjogoknak a korlátozását. (Ennek az evidenciának az alátámasztására csak utalunk az Alkotmánybíróság egységes gyakorlatára, amely szerint a közvetlen alkotmányi garanciák gazdaságossági és célszerűségi okokból az eljárás egyszerűsítése vagy az időszűrés követelményének érvényesülése címén sem mellőzhetők.)⁸⁷
133. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése kizárólag az alapvető jogok korlátozására vonatkozik, az tehát a jogbiztonság elvének korlátozására nem irányadó, e körben az Alkotmánybíróság által kidolgozott teszt alkalmazandó. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a jogbiztonság korlátozására – és ezen belül jogviszonyok visszamenőleges megváltoztatására – csak igen korlátozott lehetőség van, csak akkor, ha a jogbiztonság más, azzal konkuráló jogállami elv megköveteli.⁸⁸ Az Alkotmánybíróság kimunkált álláspontja szerint a jogviszonyok igazságtalan eredménye nem érv a jogbiztonsággal szemben.⁸⁹ Mivel a Törvény nem határoz meg semmilyen, a jogbiztonsággal konkuráló jogállami elvet, amely a szerződéseknek visszamenőleges hatályú megbolygatását alkotmányosan megalapozná, a korlátozás e ponton is az Alaptörvénybe ütközik. A Törvény miniszteri indokolása arra utal, hogy a Törvény „*csupán a Kúria jogértelmezését kodifikálja*”, amely „*lehetővé teszi, hogy a fogyasztók széles*

⁸⁷ Pl. 11/1992. (III. 5.) AB hat.; 49/1998. (XI. 27.) AB hat.; 5/1999. (III. 31.) AB hat.; 422/B/1999. AB határozat.

⁸⁸ 10/1992. (II. 25.) AB hat.

⁸⁹ 11/1992. (III. 5.) AB hat.

tömegei számára elkerülhetővé váljon az időigényes és költséges perindítás, ami a bírósági szervezetrendszerrel is túlterhelné”. Költségtakarékossági és szervezetrendszerbeli túlterheltség azokban nem olyan, a jogbiztonsággal konkuráló jogállami elv, amely indokolná a lezárt jogviszonyok tömeges felülvizsgálatát.

134. Az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdése a következőképpen fogalmaz: „Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.” A korábbi Alkotmány ezzel megegyező szövegével összefüggésben az Alkotmánybíróság leszögezte, hogy a tulajdonnak mind egyedi hatósági határozattal, mind pedig törvénnyel való elvonása csak azonnali, feltétlen és teljes kártalanítás mellett lehetséges [21/1990. (X. 4.) AB határozat].
135. A tulajdonjog közérdekből való korlátozása alkotmányellenes, ha az kellő indok nélkül, a szükségesség és arányosság követelményének betartása nélkül történik. Még az állam gazdaságpolitikai megfontolásai sem legitímálhatják a tulajdonjog szükségtelen és aránytalan korlátozását. A Törvény hivatkozott rendelkezései a nélkül vonják el a pénzügyi intézmények tulajdonjogát, hogy megfelelő módon kártalanítaná azokat. Ez szükségképpen a tulajdonjog korlátozásának alaptörvény-ellenességéhez vezet. A kisajátítás semmilyen közérdeket (legitim célt nem szolgált), pedig a fentebb idézett alkotmánybírósági gyakorlat értelmében azt – a t. Alkotmánybíróság által is ellenőrizhető módon – előzetesen (praktikusan a törvényjavaslat indokolásának részét képező makroökonómiai elemzésben) meggyőzően be kellett volna mutatni. Ez nem történt meg.
136. A kisajátításnak, túl azon, hogy közérdeket kell szolgálnia, kivételesnek kell lennie. A 479/B/1993. AB határozat szerint „a kisajátítás a tulajdon közjogi eszközökkel történő elvonása, ezért a tulajdonhoz való jog védelme érdekében szigorú alkotmányos garanciákkal körülbástyázott eljárás, amelynek lehetőségét és feltételeit maga az Alkotmány szabályozza [...]. A kivételesség előírása a kisajátítás lehetőségének további alkotmányos korlátozását jelenti annak érdekében, hogy a tulajdon közhatalmi eszközökkel történő elvonására közérdekből, teljes és feltétlen kártalanítás mellett is csak akkor kerülhessen sor, ha az a közérdekű cél megvalósítása érdekében elkerülhetetlenül szükséges, ha a közérdekű cél más módon, mint tulajdonjog sérelmével nem valósítható meg.” A jogszabályoknak tehát – a kisajátítás kivételességére is tekintettel – a közérdekű célok azon eseteire kell korlátozniuk a kisajátítás lehetőségét, amelyek megvalósítása végső soron csak a tulajdon elvonásával lehetséges, amikor nincs a cél elérésére alkalmas enyhébb jogsérelmet okozó eszköz. Például a kivételesség sérelme miatt alkotmányellenes például a kisajátítás, ha a közérdekű cél elővásárlási jog létesítésével is elérhető [7/2006. (II. 22.) AB határozat]. A Törvény hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződések tekintetében a **kivételesség követelménye nem teljesült**, így a Törvény ebből az okból is alaptörvény-ellenes.
137. Ha a kisajátítás ezen feltételei fennállnak, a kisajátítás megengedett, amennyiben azonnali, teljes és feltétlen kártalanítás mellett történik. Értelemszerűen nem helyettesíti kisajátításnál a kártalanítás sem a közérdekűség, sem a kivételesség követelményét, hanem a kártalanítás megfelelősége egyáltalán csak az előfeltételek megléte esetén vizsgálható. Mint fentebb kimutattam, az előfeltételek – a közérdekűség és kivételesség – nem teljesültek. Ezen túlmenően az Indítványozók a tulajdontól való megfosztás ellenében semmilyen

kompenzációt nem kaptak. Így az azonnali, teljes és feltétlen kártalanítás követelménye sem teljesült.

Az Elszámolási Törvény alátámasztja a jogkorlátozás szükségességét

138. A fentiekben kifejtettük, hogy a Törvény az alapjogok korlátozásának alátámasztásaként nem határoz meg semmilyen alapjogot, jogot vagy alkotmányos célt, pusztán gazdaságossági-célszerűségi szempontokra hivatkozik. Ez önmagában alátámasztja a Törvény alaptörvény-ellenességét, mivel alapjogot kizárólag más alapjog érdekében lehet korlátozni. Ha a korlátozást nem más alapjog érvényesülése indokolja, akkor a korlátozás *per definitionem* alaptörvény-ellenes.
139. Bemutattuk azt is, hogy a Törvény akkor is alaptörvény-ellenes lenne, ha létezne olyan alapjog, amely az alapjog-korlátozást indokolja. Ennek oka, hogy az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése nem pusztán azt rögzíti, hogy „*Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében*” korlátozható, hanem azt is meghatározza, hogy a korlátozás kizárólag akkor jogszerű, ha arra „*a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával*” kerül sor. Az a tény azonban, hogy a jogrendszerben létezik eszköz, nevezetesen a közérdekű keresetindítás a Törvénnyel elérni kívánt célra, önmagában cáfolja az alapjog-korlátozás szükségességét és arányosságát.
140. Az Elszámolási Törvény által bevezetett módosítás – ahogy arra e beadványban rámutatunk – a 2010. november 27-ét követően kötött forint és deviza kölcsönszerződések esetén megszünteti a Törvény 4. §-ában kimondott vélelmet. E szerződések esetén az 52. § (10) bekezdése alapján a Magyar Nemzeti Bank válik jogosulttá közérdekű keresetet indítani a pénzügyi intézményekkel szemben.
141. E szabályozással a jogalkotó világosan elismeri, hogy a vélelem bevezetésével a Ptk. tisztességtelenségre vonatkozó szabályaitól való eltérés és a Pp. szabályainak a felülírása felesleges volt, mivel a Törvénnyel elérni kívánt cél: a Kúria jogértelmezésének kodifikálása, valamint a bírósági szervezetrendszer túlterhelő tömeges perindítás elkerülése speciális szabályok nélkül is elérhető. A Törvény tehát akkor is alaptörvény-ellenes lenne, ha létezne olyan alapjog, amelynek érdekében a pénzügyi intézmény jogait a jogalkotó korlátozta, mivel a korlátozás szükségtelen és aránytalan volt, tekintettel arra, hogy a jogrendszerben létezett olyan megoldás, amely a jogalkotói célt a pénzügyi intézmény jogainak korlátozása nélkül lett volna alkalmas elérni.
142. A Törvény és az Elszámolási Törvény az Alaptörvényben rögzített korlátozási teszt követelményeit nem elégíti ki, nincs legitím indoka, nem áll fenn semmi olyan körülmény, amely szükségessé tenné a jogfosztást. Az alapjog, illetve jogbiztonság korlátozása ezért alaptörvény-ellenes, súlyosan sérti az Indítványozók és a többi pénzügyi intézmény Alaptörvény által biztosított jogait.

A PJE és a Törvény az EU jogába ütközik

Az átláthatóság követelményének értelmezése

143. Az Európai Unió Bírósága a C-26/13. számú ítélete 2. pontjában kimondta, hogy „a szerződésnek átlátható jelleggel fel kell tüntetnie az érintett feltételben meghatározott külföldi pénznem átváltási mechanizmusának konkrét működését, valamint az e mechanizmus és a kölcsön folyósítására vonatkozó többi feltételben előírt mechanizmus közötti viszonyt oly módon, hogy a fogyasztónak módjában álljon egyértelmű és érthető szempontok alapján értékelni a számára ebből eredő gazdasági következményeket.”
144. Az ítéletnek az árfolyamrész kapcsán kifejtett értelmezését a PJE III.2. pontja minden magyarázat nélkül általánosítja és rendeli alkalmazni az egyoldalú szerződésmódosításra is, amikor úgy rendelkezik, hogy *„A szerződéses rendelkezésekből egyértelműen ki kell tűnnie, hogy az ok-listában felsorolt körülmények milyen okból, mértékben és módon hatnak ki a kamat, költség, díj mértékére; azok adott mértékű változása milyen mértékű emelést tesz – a ténylegesség, az arányosság elvének betartása esetén – lehetővé (az emelés ugyanis csak lehetőség), illetve milyen mértékű csökkenést tesz kötelezővé a fogyasztóval szerződő fél számára.”*
145. A PJE értelmezését veszi át a Törvény a tisztességtelenségi vélelem kapcsán, amikor kimondja, hogy vélelmezni kell, hogy a rendelkezés nem felel meg az átláthatóság elvének, mivel *„a fogyasztó nem láthatta előre, hogy milyen feltételek teljesülése esetén és milyen mértékben kerülhet sor további terhek rá történő áthárítására”*.
146. Véleményünk szerint a Kúria és az Országgyűlés az Irányelvvel összhangban nem álló értelmezést tulajdonít az átláthatóság elvének, ezért a PJE és a Törvény által kifejtett értelmezés sérti az EU jogát.
147. A C-26/13. számú ítéletben megfogalmazott követelmény kifejezetten az árfolyamrész kapcsán vizsgálta az átláthatóság követelményét. Az Európai Unió Bírósága annak ellenére szűkítette a válaszát az árfolyamsáv kérdésre, hogy a Kúria által feltett 2. kérdés általános jelleggel kívánt választ kapni a világosság és érthetőség követelményének tartalmára. Tévesen állítja tehát a PJE, hogy a kérdést az Európai Unió Bírósága eldöntötte volna.
148. Tartalmilag is indokolt az árfolyamsáv és az egyoldalú szerződésmódosítás esetén különbséget tenni az átláthatóság követelményének tartalmában. Ahogy arra fentebb rámutatunk, míg az árfolyamrész esetén könnyen bemutatható a vételi és az eladási árfolyam alkalmazása közötti különbség hatása, ugyanez az egyoldalú szerződésmódosítása kapcsán lényegét tekintve nem lehetséges, de nem is indokolt. Az árfolyamrészrel azonos módon az egyoldalú szerződésmódosítás esetén is csupán az a lényeges, hogy a fogyasztó tisztában legyen azzal, hogy mely körülmények változása esetén jogosult a hitelező a szerződést egyoldalúan módosítani, és az ilyen módosítás csak olyan mértékű lehet, ami az adott ok változásából következik. Ez az Irányelvből követelmény jelentősen eltér a Törvényben megfogalmazott követelménytől.

Az Irányelv eljárási szabályainak sérelme

149. Az Európai Unió Bírósága több ítéletében megjegyezte, hogy az Irányelv nem pusztán a tisztességtelenségre vonatkozó anyagi jogi szabályokat határozta meg, hanem a tisztességtelenség érvényesítésére irányuló eljárási szabályok alapjait is rögzítette. Az Európai Unió Bírósága szóhasználatában: az Irányelv nem csupán a tartalmi vizsgálat terjedelmét, hanem annak módját is meghatározza.⁹⁰
150. Ahogy azt részletesen bemutattuk, a Törvény alapjaiban írja felül a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó eljárás szabályait. Ez nem pusztán az eljárás részletes lebonyolítására vonatkozó szabályokat (keresetindítási határidő, ítélethozatalra nyitva álló határidő stb.) érinti, hanem az eljárás alapvető jellegét is megváltoztatja. A pénzügyi intézmény az Irányelv alapján szükségszerűen védekező (alperesi) pozícióban lenne. A felperes egyes kikötések pontosan megjelölt okból fennálló tisztességtelenségét állítaná, amelyre vonatkozóan az alperes érdemi védekezést terjeszthetne elő. Ugyanez a logika érvényesülne közérdekű kereset esetén is. A Törvényben előírt vélelem e szabályozási logikát teljes egészében megváltoztatja. A vélelem következtében a pénzügyi intézmény válik kötelessé védekezni több száz kikötés tisztességtelenségének vétele ellen, ráadásul olyan eljárásban, ahol a tisztességtelenség tényleges okát a Törvény nem tartalmazza. Ez a megoldás egyrészt lehetetlen eredményre vezet, hiszen a pénzügyi intézménynek a kikötéseiben használt valamennyi szóról be kellene bizonyítania, hogy az közérthető, hogy az abban használt szakkifejezés egyértelmű stb. Másrészt pedig ez a szabályozás sérti az Irányelvben rögzített eljárási modellt.
151. Az uniós jog elsődlegességet élvez a tagállami joggal szemben. Az uniós jog elsődlegessége többek között azt jelenti, hogy az uniós jog ellenében nem lehet érvényesen tagállami jogot alkotni, hatályban tartása jogellenes.⁹¹ Az Európai Unió Bírósága a *Costa v. ENEL*⁹² ügyben mondta ki először az Európai Bíróság a közösségi jog elsődlegességét. Az Európai Bíróság megállapította, hogy a tagállamok korlátozták saját szuverenitásukat, emiatt a közösségi jog nem lehet alacsonyabb rendű, mint a tagállami jog. Ha ez nem így volna, az a Közösség lényegét kérdőjelezné meg.⁹³ Később ezt megerősítette a *Simmenthal* ügyben⁹⁴ és az *Internationale Handelsgesellschaft* esetben⁹⁵.
152. Mindezek alapján a Törvény sérti az Alaptörvény E) és Q) pontjaiban rögzített alapvető elveket.
153. A Törvény a fentiek révén sérti az indítványozók *vállalkozáshoz* (Alaptörvény XII. cikk) és *tulajdonhoz* való jogát (Alaptörvény XIII. cikk), valamint, ezeken keresztül, a *piacgazdaság* és a

⁹⁰ C-484/08. 34. pont; C-26/13. 46. pont.

⁹¹ VÁRNAY Ernő: Az Alkotmánybíróság és az Európai Unió joga. *Jogtudományi Közlemény*, 2007/10., 424. o.

⁹² C-6/64, *Costa v. ENEL* [1964] ECR 585.

⁹³ C-6/64, *Costa v. ENEL* [1964] ECR 594.

⁹⁴ C-106/77, *Amministrazione delle Finanze v. Simmenthal* [1978] ECR 629.

⁹⁵ C-11/70, *Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* [1970] ECR 1125.

vállalkozás szabadsága (Alaptörvény M) cikk (1) és (2) bekezdése) elvét és az ezekkel szükségszerűen együtt járó *szerződési szabadságot*.

154. A tulajdonhoz való jog alapjog, amelynek alkotmányos védelme tágabb kört ölel fel, mint a polgári jogi védelem. A tulajdonjog a cselekvési autonómia anyagi alapja [64/1993. (XII. 22.) AB határozat]; a jogalanyok cselekvési autonómiája értelemszerűen magában foglalja a tulajdonhoz való jogot [21/1990. (X. 4.) AB határozat és 7/1991. (II. 28.) AB határozat]. Így az alkotmányos tulajdonvédelem – a polgári jogi értelemben vett tulajdonvédelmen túlterjeszkedve – biztosítja a jogalanyok (magánszemélyek és jogi személyek egyaránt) számára azt, hogy az életviszonyaikat és gazdasági kapcsolataikat alakító gazdasági döntéseket önállóan és szabadon hozzák meg. Egy gazdasági szervezet autonómiájának egyik sarokköve a tulajdona feletti rendelkezési jog biztosítása [10/2001. (IV. 12.) AB határozat]. A rendelkezési jog a tulajdonhoz tartozó részjogosítvány, a tulajdon feletti döntés szabadságát jelenti [7/1991. (II. 28.) AB határozat].
155. Az Alkotmánybíróság gyakorlatának megszilárdult eleme, hogy az alkotmányos tulajdonvédelem összhangban kell, hogy legyen az Emberi Jogok Európai Egyezményével és az Emberi Jogi Bíróság gyakorlatával [64/1993. (XII. 22.) AB határozat]. A strasbourgi esetjog szerint pedig az Egyezmény első kiegészítésében megfogalmazott tulajdonhoz való jog, a természetes és jogi személyek gazdasági életben való részvételhez fűződő érdekeinek széles körét részesíti védelemben [10/2001. (IV. 12.) AB határozat].
156. A tulajdonjog és a vállalkozás joga így szorosan összekapcsolódik, hiszen egy vállalkozó a vállalkozási tevékenység szabad kifejtésén keresztül tudja biztosítani a cselekvési autonómiájának anyagi alapját; számára az általa kifejtett üzleti tevékenység jelenti a rendszeres jövedelemforrást, amely ekként a tulajdonjog alkotmányos védelmét élvez [ld. mutatis mutandis 40/1997. (VII. 1.) AB határozat]. A tulajdonjog magában foglalja a vállalkozás, vagyis az üzleti tevékenység szabad kifejtését [54/1993. AB határozat], ezért a tulajdonjog sérelme a vállalkozás jogának korlátozását is eredményezi [7/1991. (II. 28.) AB határozat]. A Törvény elvonja a szövetkezeti hitelintézetek tulajdonát, és ezzel meggátolja, hogy a tulajdonuk felhasználásával szabadon végezhesse az üzleti tevékenységet. A Törvény által a tevékenységük folytatásához meghatározott feltételek olyan szigorú korlátok közé szorítja azt, amely a vállalkozáshoz való joguk sérelmét eredményezi.
157. A gazdasági szféra alanyai többnyire szerződések útján, önkéntesen és gazdasági érdekeiknek megfelelően alakítják ki viszonyaikat és valósítják meg döntéseiket. A cselekvési autonómia és a tulajdonhoz való jog jelentős részben a szerződéskötés, a szerződő fél és a szerződés tartalma szabad megválasztásához való jogon keresztül érvényesül. A *szerződési szabadság* ezért – a vállalkozás szabadsága (a piacgazdaság) valamint a vállalkozáshoz és a tulajdonhoz való jog lényegi elemeként – szintén alkotmányos jog [10/2001. (IV. 12.) AB határozat]. A Törvény ezzel – a tulajdonhoz való jog korlátozásán túl – a szerződési szabadság sérelmét is megvalósítja.
158. A rendszerváltást követően a *piacgazdaság* alkotmányjogilag tényé vált és program maradt. Tényé vált, amennyiben a módosított Alkotmány és ezen túl is a magyar jogrendszer szervei elemeivé váltak a piacgazdaság működéséhez szükséges jogok és intézmények: a

tulajdonjog védelme, a vállalkozás joga, a szerződési szabadság stb. A piacgazdaság fenntartása és védelme egyben folyamatos alkotmányos feladat is, amelyet az alapjogok érvényesítésével és védelmével lehet és kell az államnak megvalósítania [19/1991. (IV. 23.) AB határozat; 59/1991. XI. 19.) AB határozat; 21/1994. (IV. 16.) AB határozat]. Az Alaptörvény M) cikke alapelveként rögzíti a tisztességes gazdasági versenyt és a vállalkozás szabadságát; a II. cikk kimondja az emberi méltósághoz való jogot, a XII. cikk a vállalkozás jogát, a XIII. cikk pedig védi a tulajdonjogot. Az emberi méltósághoz, a tulajdonhoz, a tisztességes gazdasági versenyhez és a vállalkozáshoz való jog a piacgazdaság alapelemei. Az, hogy az Alaptörvény e jogokat tartalmazza, egyértelműen mutatja, hogy a piacgazdaság továbbra is alkotmányos érték és cél.

Közjogi érvénytelenség

Az AB a közjogi érvénytelenségről

159. Az Alkotmánybíróság a 63/2003. (XII. 15.) AB határozatban a következők szerint összegezte a közjogi érvénytelenségre vonatkozó álláspontját: „Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata, hogy magának a jogalkotási eljárásnak az alkotmányosságát is vizsgálja és dönt a formai hibás törvényhozási eljárás alkotmányosságáról. Az Alkotmánybíróság már a 11/1992. (III. 5.) AB határozatában kifejtette: A jogállamiság és a jogbiztonság elvéből fakadnak az eljárási garanciák. (...) Csak a formalizált eljárás szabályainak követésével keletkezhet érvényes jogszabály (...). (ABH 1992, 77, 85.) Az Alkotmánybíróság több határozatában részletesen foglalkozott a közjogi érvényesség eseteivel. A 29/1997. (IV. 29.) AB határozatában kifejtette, hogy a formai hibás törvényhozási eljárás – megfelelő indítvány alapján – a jövőben alapot ad a törvény kihirdetése napjára történő visszamenőleges hatályú megsemmisítésére. (ABH 1997, 122.) A határozat indokolása szerint [a] megsemmisítés alapja a közjogi érvénytelenség, amely a norma formai alkotmányellenességének egyik változata. (ABH 1997, 122, 128.) Az 52/1997. (X. 14.) AB határozat rendelkező részében az Alkotmánybíróság megismételte azt a korábbi határozatában foglalt tételt, melynek megfelelően a jogalkotás során elkövetett eljárási alkotmányosértés önmagában megalapozza a törvény megsemmisíthetőségét. (ABH 1997, 331, 332.) Az indokolás pedig újfent megállapította, hogy a súlyos eljárási szabálytalanság közjogi érvénytelenséget idéz elő. Az Alkotmánybíróság a 39/1999. (XII. 21.) AB határozatában – a hivatkozott határozatokra utalva – leszögezte, hogy a törvényalkotási folyamat egyes eljárási szabályainak betartása a törvény érvényességének az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből levezethető jogállami követelménye. (ABH 1999, 325, 349.) ABH 2003, 676, 683-684.” [Idézi az 56/2009. (V. 12.) AB hat.]
160. Ezt a határozatát az Alkotmánybíróság az Alaptörvény alapján is megőrizte. Ahogy arra az Alkotmánybíróság a 12/2013. (V. 24.) AB határozatban rámutatott: „Az Alkotmánybíróság értelmezésében közjogi érvénytelenségben szenvednek az alkotmányellenesen, vagy akár törvényellenesen létrejött jogszabályok, amelyek emiatt semmisnek, vagyis olyanak tekintendők, mintha létre sem jöttek volna. A közjogi érvénytelenséggel kapcsolatban az Alkotmánybíróság több határozatában is megállapította, hogy a jogalkotás eljárási garanciái a jogállamiság és a jogbiztonság elvéből fakadnak, így csak a formalizált eljárás szabályainak

követésével keletkezhet érvényes jogszabály. A formai hibás törvényhozási eljárás alapot ad a törvénynek a kihirdetése napjára történő, visszamenőleges hatályú megsemmisítésére, tehát a jogalkotás során elkövetett alkotmány sértés önmagában megalapozza a törvény megsemmisíthetőségét. A törvényalkotási folyamat egyes eljárási szabályainak betartása a törvény érvényességének jogállami követelménye, a súlyos eljárási szabálytalanság közjogi érvénytelenséget idéz elő, ami a törvény megsemmisítését eredményezi {6/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [63-72.]}

161. A 30/2000 (X.11.) AB határozat szerint „A jogállamiság részét képező döntéshozatali eljárás szabályainak megsértése a döntés közjogi érvénytelenségét eredményezheti. Ellenkező esetben maga a demokratikus rendszer veszíti el legitimitását. ... Amennyiben pedig külön törvény ír elő konkrét és intézményesített véleménykérelmi kötelezettséget, akkor annak elmulasztása olyan, a jogalkotási eljárásban elkövetett súlyos szabálytalanságnak minősülhet, amely adott esetben a jogállamiság alkotmányos követelményét közvetlenül veszélyezteti, és a törvényt sértő módon alkotott jogszabály közjogi érvénytelenségét eredményezheti.”

A Kúria a hatáskörét túllépte

162. Az Alaptörvény biztosítja a Kúria azon jogát, hogy a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hozzon. E szerint „A Kúria (...) biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz.”⁹⁶
163. A jogegységi határozat kizárólag a jogszabályok értelmezésére irányulhat: a joggyakorlat egységességének biztosítása nem foglalja magában új szabályok alkotását, hanem csupán a régiek (ugyancsak norma jellegű) értelmezését.⁹⁷ Ez a szabály evidens módon következik a hatalommegosztás elvéből: jogszabályt az Országgyűlés, a Kormány és a miniszterek alkotnak, míg az így megalkotott jogot a bíróságok értelmezik és alkalmazzák. A PJE azonban túllépett a jogértelmezés keretein és jogot alkotott, így a PJE alkotmányellenes.
164. A Kúria a jogegységi határozatban, az EU Bíróság gyakorlatára támaszkodva, absztrakt módon vizsgálta a fogyasztói kölcsön szerződések egyes kikötéseinek tisztességtelenségét. A Kúria e vizsgálat során – annak ellenére, hogy az alapjául szolgáló 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény még tulajdonított jelentőséget e kérdésnek – figyelmen kívül hagyta az e szerződésekre irányadó jogszabályokat, és így egyáltalán nem foglalkozott az e jogszabályokban az érintett időszak során bekövetkezett alapvető változásokkal sem.
165. A Ptk. 209. § (6) bekezdése – a 93/13/EGK irányelv 1. cikk (2) bekezdését implementálva – rögzíti, hogy „Nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg, vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg.” Az irányelv 13. preambulumbekzdése rögzíti, hogy annak oka, hogy a jogszabályi rendelkezések nem tartoznak az irányelv hatálya alá, az, hogy „a tagállamoknak azok a törvényi vagy rendeleti

⁹⁶ Alaptörvény 25. cikk (3) bek.

⁹⁷ 42/2004. (XI. 9.) AB hat.

rendelkezései, amelyek közvetve vagy közvetlenül meghatározzák a fogyasztói szerződések feltételeit, vélhetően nem tartalmazznak tisztességtelen feltételeket”.

166. A fentiek következtében a PJE nincs összhangban az irányadó jogszabályokkal, a Kúria a – jogegységi indítványban feltett kérdést a jogszabályi környezetre tekintet nélkül, absztrakt módon megválaszoló – PJE meghozatalával jogot alkotott, nem pedig jogot értelmezett.
167. Az Alkotmánybíróság gyakorlata töretlen abban a kérdésben, hogy – tekintettel a Kúria Alaptörvényben rögzített funkciójára – a jogegységi indítvány olyan jogegységesítő eszköz, amellyel a Kúria kizárólag jogot értelmezhet. Ha a jogegységi indítvánnyal a Kúria e határt átlépve jogot alkot, akkor a jogegységi határozat alaptörvény-ellenes. [Lásd pl. 42/2005. (XI. 14.) AB határozat, 70/2006. (XII. 13.) AB határozat.]
168. A Kúria a PJE 2. és 3. pontjában foglalt döntésével, az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdésében biztosított hatáskörét túllépve, jogot alkotott. A PJE – az alábbiakban kifejtett tartalmi problémáktól függetlenül is – önmagában e miatt alaptörvény-ellenes.

A konzultációs kötelezettség megsértése

169. A Törvény megalkotása során a jogalkotó az uniós jogba ütközően járt el, amikor nem konzultált megfelelően az Európai Központi Bankkal. Az uniós jog világosan rögzíti a konzultációs kötelezettséget:
- (a) „Az Európai Központi Bankkal konzultálni kell: (...) a nemzeti hatóságok részéről az Európai Központi Bank hatáskörébe tartozó valamennyi jogszabálytervezettel kapcsolatban a Tanács által a 129. cikk (6) bekezdésében megállapított eljárásnak megfelelően meghatározott kereteken belül és feltételek mellett (...)” [EUMSZ 127. cikk (4) bek.]
 - (b) „Az Európai Központi Bankkal konzultálni kell a hatáskörébe tartozó valamennyi uniós jogi aktusra irányuló javaslattal, továbbá valamennyi nemzeti jogszabálytervezettel kapcsolatban, és a hatáskörébe tartozó területeken véleményt terjeszthet elő.” [EUMSZ 282. cikk (5) bek.]
 - (c) A konzultációs kötelezettséget a 98/415/EK határozat is előírja.
170. Ahogy arra az Európai Központi Bank CON/2014/59. számú, 2014. július 28-i véleménye rámutat, az Európai Központi Banknak nem volt lehetősége arra, hogy véleményét a Törvény tervezetének parlamenti tárgyalását megelőzően kifejtse, a módosítási javaslatok véleményezésére pedig formálisan sem volt lehetősége, csupán utólag véleményezhette a már elfogadott Törvényt.

A notifikációs kötelezettség megsértése

171. A fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a

97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2011/83/EU irányelv 32. cikke új 8a. cikkel egészítette ki az Irányelvet. E szerint:

„(1) Amennyiben egy tagállam a 8. cikkel összhangban rendelkezéseket fogad el, arról, valamint annak minden későbbi változásáról tájékoztatja a Bizottságot, így különösen, ha az említett rendelkezések:

– a tisztességtelenség vizsgálatát kiterjesztik az egyedi tárgyalások tárgyát képező szerződési feltételekre és az ár vagy díjazás megfelelőségére, vagy

– a tisztességtelenség tekintendő szerződési feltételek felsorolását tartalmazzák.

(2) A Bizottság az (1) bekezdésben említett tájékoztatást a fogyasztó és a kereskedő számára – többek között az e célra létrehozott és fenntartott internetes honlapon keresztül – könnyen hozzáférhetővé teszi.

(3) A Bizottság az (1) bekezdésben előírt tájékoztatást továbbítja a többi tagállamnak és az Európai Parlamentnek. A Bizottság konzultációt folytat az érdekelt felekkel az említett tájékoztatás tekintetében.”

172. A Törvény az Irányelvet (és más irányelveket) implementál. Az implementálás során a Törvény a fogyasztó javára tér el az Irányelvtől, amikor az Irányelvben nem rögzített körben vélelmet állít fel a Törvény hatálya alá tartozó kikötések tisztességtelenségével kapcsolatban. Az Irányelv 8. cikke lehetővé teszi, hogy a tagállamok szigorúbb rendelkezéseket fogadjanak el annak érdekében, hogy a fogyasztóknak magasabb szintű védelmet biztosítsanak. Erre vonatkozóan azonban a 8a. cikk megköveteli a Bizottság tájékoztatását. E tájékoztatási kötelezettséget Magyarország nem teljesítette.

173. Az Európai Unió Bírósága rámutatott, hogy a notifikációs kötelezettség megsértése az így megalkotott tagállami jogszabály alkalmazhatatlanságát vonja maga után. Az Európai Unió Bírósága gyakorlata szerint a nemzeti bíróság köteles megtagadni e nemzeti jogszabály alkalmazását.⁹⁸

174. Mivel az Európai Központi Bankkal való konzultációs kötelezettség és a Bizottsággal szembeni tájékoztatási kötelezettség megsértése az Európai Unió jogának sérelmét jelenti, így sérti az Alaptörvény E) cikkét és Q) cikk (2) bekezdését, ezért a törvény – annak közjogi érvénytelensége okán – alaptörvény-ellenes.

A Törvény módosítása

175. A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezéseiről szóló 2014. évi XL. törvény (a továbbiakban: **Elszámolási Törvény**) 52. §-a módosította a Törvényt. A módosítás részben megerősíti a Törvény korábbiakban bemutatott alaptörvény-ellenességét, részben pedig új alaptörvény-sérelmekre vezet. A Törvény módosított rendelkezéseivel (a

⁹⁸ C-194/94. rendelkező rész 2. pont.

továbbiakban: **Módosított Törvény**) kapcsolatos alkotmányossági problémákat a következőkben fejtjük ki.

A Módosított Törvény szerinti vélelem sérti a jogbiztonságot

Bevezetés

176. A Törvény 4. §-a oly módon ültette át a PJE-ben az egyoldalú szerződésmódosítás jogát szabályozó szerződési kikötéssel kapcsolatban rögzített elveket, hogy vélelmet állított fel arra, hogy a Törvény hatálya alá tartozó szerződési feltételek ezen elveknek nem felelnek meg, azaz a feltételek minden egyéb vizsgálat nélkül tisztességtelének. Míg minden, a szerződési feltétel tisztességtelenségének megállapítására irányuló perben a tisztességtelenséget állító felet terheli a tisztességtelenség bizonyítása, addig a Törvény hatálya alá tartozó jogviszonyokban a jogalkotó a bizonyítási kötelezettséget és terhet megfordította (a vélelem alaki joghatása).
177. A vélelem utólagos előírása nem pusztán a bizonyítási terhet fordította meg. A Törvény szerint ugyanis a vizsgált kikötéseket a Törvény erejénél fogva érvénytelennek kell tekinteni, azaz azokhoz kapcsolódik az érvénytelenség elsődleges következménye: „*Érvénytelen szerződésre jogosultságot alapítani és a szerződés teljesítését követelni nem lehet.*” (a vélelem anyagi joghatása).⁹⁹
178. Az alábbiakban arra mutatunk rá, hogy a Módosítással még nyilvánvalóbb lett a Törvény alaptörvény-ellenessége, mivel
- (a) a jogbiztonság követelményében ütköző módon, önkényesen változtatta meg, hogy mely jogviszonyok tartoznak a Törvény hatálya alá;
 - (b) a jogbiztonság követelményében ütköző módon, önkényesen határozta meg, hogy milyen típusú szerződések esetén érvényesül a tisztességtelenség vélelme; és
 - (c) a jogbiztonság követelményében ütköző módon, önkényesen határozta meg, hogy milyen időintervallumban érvényesül a tisztességtelenség vélelme.

A Törvény módosítása önkényesen változtatta meg a Törvény hatálya alá tartozó jogviszonyok körét

179. A Törvény hatálya a 2004. május 1. napja és 2014. július 19. napja között kötött fogyasztói kölcsönszerződésre terjed ki. A Törvény alkalmazásában fogyasztói kölcsönszerződésnek minősül a pénzügyi intézmény és a fogyasztó között létrejött deviza alapú (devizában nyilvántartott vagy devizában nyújtott és forintban törlesztett) vagy forint alapú hitel- vagy kölcsönszerződés, pénzügyi lízingszerződés, ha annak részévé a 3. § (1) bekezdése vagy a 4. § (1) bekezdése szerinti kikötést is tartalmazó általános szerződési feltétel vagy egyedileg

⁹⁹ Új Ptk. 6:108. § (1) bek. Ugyanígy az 1/2010. (VI. 28.) PK vélemény 2. pontja.

meg nem tárgyalt szerződési feltétel vált.¹⁰⁰ Az Elszámolási Törvény jelentősen változtat a Törvény hatályán, anélkül, hogy a változtatásnak bármilyen indokát adná: kiterjeszti a Törvény hatályát a „valódi” devizakölcsön-szerződésekre is.

180. Az Elszámolási Törvény felülírja azt is, hogy tárgyuk szerint mely szerződések nem tartoznak a Törvény hatálya alá. Az Elszámolási Törvény ezzel a Törvény hatálya alá utal a Törvény hatálya alól eddig kivett szerződéseket, ugyanakkor kivesz a Törvény hatálya alól eddig a Törvény hatálya alá tartozó szerződéseket. A Módosított Törvény 1. § (2) bekezdése szerint a Törvény hatálya nem terjed ki a) a hitelkártyához vagy fizetési számlához kapcsolódó és b) az állami kamattámogatással nyújtott lakáscélú forint alapú kölcsönszerződésre; a Törvény hatálya alá tartoznak viszont a végtörlesztéssel és a fedezetül szolgáló lakóingatlanok Nemzeti Eszközkezelő által való megvásárlásával lezárult jogviszonyok.
181. Az Elszámolási Törvény 52. § (1)–(2) bekezdése nem pusztán azért alaptörvény-ellenes, mert minden ésszerű indok híján, önkényesen változtatja meg a Törvény hatálya alá tartozó jogviszonyokat, hanem azért is, mert ezt visszaható hatállyal teszi. A Törvény megdönthető vélelmet állított fel a hatálya alá tartozó kikötések esetében, azzal, hogy a vélelem megdöntése jogvesztő határidőben benyújtott keresettel lehetséges. Mivel a keresetindítás jogvesztő határideje már eltelt, a Módosítás által a Törvény hatálya alá utalt szerződésekben alkalmazott kikötések esetében a vélelem megdöntése már nem lehetséges, ezek esetében a vélelem eleve megdönthetetlen.

A Módosított Törvény önkényesen határozza meg, hogy milyen típusú szerződések esetén érvényesül a tisztességtelenség vélelme

182. A Törvény 4. § (1) bekezdése vélelmet állított fel az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét lehetővé tevő szerződéses kikötés tisztességtelenségére. A Törvény ezt a vélelmet a hatálya alá tartozó valamennyi jogviszony tekintetében egységesen állította fel. Az Elszámolási Törvény 52. § (10) bekezdése alapján viszont ez a vélelem már csak a 2010. november 26-ig közzétett szerződési feltételekre áll fenn. „A forint alapú fogyasztói kölcsönszerződések vagy az 1. § (1a) bekezdése szerinti fogyasztói kölcsönszerződések esetén a 2010. november 26-át követően közzétett ÁSZF-ek vagy a korábbi ÁSZF-ek 2010. november 26-át követően közzétett módosításai vonatkozásában nem kell vélelmezni a 4. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezésre figyelemmel a szerződéses kikötés tisztességtelenségét.” E szerződések esetén a felügyeleti és fogyasztóvédelmi jogkörében eljáró Magyar Nemzeti Bank 2015. február 14. és február 28. között közérdekű keresettel pert indíthat. A miniszteri indokolás szerint „az eltérő szabályozást indokolja, hogy ekkor lépett hatályba a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény azon módosítása, amely a korábbinál szigorúbb feltételeket szabott a pénzügyi intézmények számára a szerződésmódosítások tekintetében, és főszabályként kimondta a fogyasztó számára kedvezőtlen egyoldalú szerződésmódosítás tilalmát.”

¹⁰⁰ Törvény 1. § (1) bek.

183. A Módosított Törvény előző pontban ismertetett szabálya önkényesen határozza meg azon szerződések körét, amelyre a Törvény 4. §-a szerinti vélelem nem vonatkozik. A Törvény hatálya alá az Elszámolási Törvény 52. § (1) bekezdése alapján háromféle kölcsön-, illetve lízingszerződés tartozik: (a) a forint, (b) a deviza és (c) a deviza alapú. Ezen szerződések között az általános szerződési feltételeknek az egyoldalú szerződésmódosítást szabályozó kikötései tisztességtelenségével kapcsolatban semmilyen releváns különbség nincs. A pénzügyi intézmények által alkalmazott általános szerződési feltételek a forint, a deviza alapú és a deviza kölcsönszerződéseknek egyaránt egységesen, azonos tartalommal részeivé váltak.
184. A módosítás következtében tehát a Törvény hatálya alá tartozó szerződési kikötésekre a Törvény által szabályozott – a kirovó és a lerovó pénznemek szempontjából – három szerződéstípus közül egy esetében (a deviza alapú kölcsönszerződések esetén) vélelmezni kell a tisztességtelenséget, míg ugyanezen szerződési kikötésre ilyen vélelem nem vonatkozik a másik két szerződéstípus (a forint kölcsön és a deviza kölcsön) esetében. (Természetesen nem vonatkozik a vélelem az olyan szerződésekre sem, amelyekben a kirovó pénznem forint, a lerovó pénznem deviza valamint amelyekben a kirovó pénznem deviza, a lerovó pénznem pedig egy másik deviza, mivel az ilyen szerződések eleve nem tartoznak a Törvény hatálya alá.) Azaz, az alkalmazott kirovó és lerovó pénznemektől függően lehetséges összesen öt szerződéstípus közül a törvényi vélelem egyetlen egyre vonatkozik, a többi négyre nem. A Törvény annak ellenére alkalmazza a szerződéstípusok közötti megkülönböztetést, hogy az egyoldalú szerződésmódosítást szabályozó ÁSZF rendelkezések – függetlenül attól, hogy mi volt a kirovó és lerovó pénznem – azonosak.
185. A Törvény szerint indítható per absztrakt normakontroll, a tárgya kizárólag annak vizsgálata, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás hatalmasságát biztosító szerződési kikötés megfelel-e a Törvényben meghatározott hét elvnek. A per absztraktságából következően a keresetről való döntés szempontjából teljesen közömbös, hogy a perbe hozott kikötés milyen, az adott jogviszonyt szabályozó egyéb szerződési feltételek között szerepel. A keresetről való döntés szempontjából kizárólag annak van jelentősége, hogy a perbe vitt kikötés megfelel-e a hét elvnek. A módosított Törvény szerint ugyanaz a rendelkezés nem felel meg a hét elvnek, ha olyan kölcsön-, vagy lízingszerződésnek vált a részévé, amelyben a kirovó pénznem deviza és a lerovó pénznem forint, ugyanakkor ez a vélelem nem létezik, ha bármilyen más kölcsön-, vagy lízingszerződésnek vált a részévé. A módosított Törvény szerint az egyoldalú szerződésmódosítás hatalmasságát biztosító szerződési kikötés tisztességtelenségét kizárólag az dönti el, hogy az adott kölcsön-, vagy lízingszerződésben mi a kirovó és a lerovó pénznem. Véleményünk szerint ez teljesen önkényes megkülönböztetés a jogviszonyok között, ami nem felel meg sem az Alaptörvénynek, sem az Irányelv szabályainak, sem a Ptk. rendelkezéseinek.
186. Az előzőekben bemutatott, jogviszonyok közötti megkülönböztetés egyúttal a jogalanyok közötti megkülönböztetést is eredményez. A Módosított Törvény a minden egyéb szempontból azonos helyzetben lévő fogyasztók között, minden releváns különbség nélkül különbséget tesz: ugyanaz a kikötés, amely tisztességtelenségnek minősül annak a fogyasztónak a szerződésében, akinek a forintban lerovandó fizetési kötelezettség devizában van kiróva, nem tisztességtelen minden más fogyasztó szerződésében.

187. Ez a minden indokot nélkülöző megkülönböztetés jogbizonytalanságot is eredményez, mert a Módosított Törvény alapján nem lehet meghatározni, hogy kiterjed-e a törvényi vélelem megdöntésére indított perben hozott ítélet jogereje azokra a nem deviza alapú szerződésekre, amelyeknek a perbe vitt általános szerződési feltétel a részét képezi.

A Módosított Törvény önkényesen határozza meg, hogy milyen időintervallumban érvényesül a tisztességtelenség vélelme

188. Az Elszámolási Törvény 52. § (10) bekezdése szerint a tisztességtelenségi vélelem csak a 2010. november 26-ig közzétett ÁSZF-ek vonatkozásában áll fenn. A miniszteri indokolás szerint e módosításra a Hpt. 2010. november 27-én hatályba lépett szabályaira tekintettel került sor. Az alábbiakban kimutatjuk, hogy a 2010. november 27–2014. július 19. közötti időintervallum mind a kezdő, mind pedig a végső időpontjának a meghatározás önkényes.

189. Az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződési kikötésekre vonatkozóan 2010. november 27-én lépett hatályba a Hpt. 210/A. §-a¹⁰¹, amely az alábbiak szerint rendelkezett:

„210/A. § (1) Fogyasztóval kötött, lakáscélú hitel- és kölcsönszerződésre vagy pénzügyi lízingszerződésre a 210. § (3)–(5) és (11) bekezdésétől eltérően a (2)–(4) bekezdésben foglaltakat kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szerződés a pénzügyi intézmény által az ügyfél számára kedvezőtlenül – e törvény eltérő rendelkezése hiányában – nem módosítható.

(3) A (2) bekezdésbe ütköző szerződésmódosítás semmis.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott szerződés a pénzügyi intézmény által az ügyfél számára kedvezőtlenül kizárólag a kamat tekintetében, kormányrendeletben meghatározott esetekben, feltételekkel és módon módosítható, amennyiben azt a jegybanki alapkamat, a refinanszírozási kamatlábak, a pénzügyi indexek, a hitelező lekötött ügyfélbetétei kamatának változása, a szabályozói környezet, illetve a hitelkockázat kormányrendeletben meghatározott változása indokolja.

(5) Az (1) bekezdésben meghatározott szerződés esetében a szerződés felmondását követő kilencvenedik napot követően a pénzügyi intézmény a fogyasztó nem teljesítése miatt késedelmi kamatot, költséget, díjat vagy jutalékot nem számíthat fel a felmondás napját megelőző napon érvényes ügyleti kamatot és kezelési költséget meghaladó összegben.

(6) Amennyiben az (1) bekezdésben meghatározott szerződés deviza alapú, és a szerződés a szerződés felmondása bekövetkezésekor a fennálló tartozás összegének forintban történő meghatározását írja elő, az (5) bekezdést azszal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a szerződés felmondását követő kilencvenedik napot követően a pénzügyi intézmény a fogyasztó nem teljesítése miatt, a felmondás napján érvényes ügyleti kamatot és kezelési költséget meghaladó mértékű késedelmi kamatot, költséget, díjat vagy jutalékot nem számíthat fel.”

¹⁰¹ Megállapította az egyes pénzügyi tárgyú törvényeknek a nehéz helyzetbe került lakáscélú hitelt felvevő fogyasztók megsegítése érdekében szükséges módosításáról szóló 2010. évi XCVI. törvény 3. § (1) bek.

190. A kezdő időpont meghatározása során a jogalkotó nem volt tekintettel arra, hogy a Hpt. 234/A. § (1) bekezdés c) pontja alapján a Hpt. 210/A. § (1)–(4) bekezdését a módosítás hatálybalépését megelőzően kötött, lakáscélú hitel- és kölcsönszerződésre vagy pénzügyi lízingszerződésre is alkalmazni kell.¹⁰² E szabály alapján a módosított rendelkezések a módosítás előtt létrejött és még fennállt jogviszonyoknak is részévé váltak, tehát a módosítás hatályba lépését követően teljesen azonos rendelkezések szabályozzák a Hpt. hatálya alá tartozó kölcsön-, és pénzügyi lízing-jogviszonyokat, függetlenül attól, hogy a szerződés 2010. november 27-e előtt vagy után jött létre. Ebből következően a módosítás hatályba lépése semmilyen különbséget sem eredményezett a módosítás hatályba lépése előtt és az ezt követően létrejött jogviszonyok között, a Hpt. szóban forgó módosítása ezért nem indokolja a Módosított Törvény által alkalmazott megkülönböztetést, amely tehát önkényes.
191. A végső időpont tekintetében arra nem volt tekintettel a jogalkotó, hogy Hpt. 210/A. § (1)–(4) bekezdéseit a 2011. évi CXLVIII. törvény 8. §-a 2012. április 1-jével hatályon kívül helyezte. Ha tehát a jogalkotó valóban a Hpt. 210/A. §-a által bevezetett szabályozást tekintette relevánsnak, akkor nincs ésszerű indoka annak, hogy miért tartja fenn az erre tekintettel bevezetett – megkülönböztető – szabályozást a rendelkezés hatályon kívül helyezését követően is, amikor már szintén nem szolgálhat a szabályozás indokául a Hpt. korábbi módosítása.
192. A Hpt. 210/A. §-a, ahogy az (1) bekezdéséből világosan kitűnik, csak a lakáscélú kölcsönökre vonatkozik, mégpedig minden egyéb szűkítés nélkül, tehát a deviza alapú és a nem deviza alapú szerződésekre egyaránt. Ha tehát a módosítás hatályba lépése okozna is bármilyen különbséget a hatályba lépése előtt létrejött és a hatályba lépése után létrejött jogviszonyok között, a különbség csak a módosítás tárgyi hatálya alá eső szerződések, azaz a lakáscélú szerződések esetében lehetne indokolt. A Módosított Törvény azonban a Hpt.-módosítás által semmilyen módon sem érintett jogviszonyok esetében is különbséget tesz a Hpt.-módosítás hatályba lépése előtt és az azt követően létrejötték között. Ha a jogalkotó úgy értékeli, hogy a Hpt. 210/A. §-a mellett nem indokolt a vélelem fenntartása, akkor – a lakáscélú kölcsönök körén kívül – a vélelem a deviza alapú szerződések tekintetében is indokolatlan. E körben is önkényes tehát a különbségtétel.

A Módosított Törvény új szabályai sértik a jogbiztonságot

193. Az Elszámolási Törvény által a Törvényen végrehajtott módosítások alátámasztják az e beadványban kifejtett álláspontunkat, amely szerint a Törvény sérti a jogállamiság és a jogbiztonság elvét, a Törvény szabályai a visszaható hatályú jogalkotás tilalmába ütköznek, eljárási garanciáktól fosztják meg a feleket, valamint sértik az egyértelműség, a kiszámíthatóság és az előreláthatóság követelményét.
194. A jogalkotót széles körű diszkréció illeti meg a jogviszonyok szabályozása során. Ennek alapvető korlátját jelenti azonban a jogállamiság nélkülözhetetlen elemét jelentő

¹⁰² Ami a Hpt. 234/A. § (2) bek. szerint akár a szerződési feltételek módosításával is történhetett.

jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság már közvetlenül a rendszerváltást követően rámutatott, hogy „A jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. A jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Vagyis a jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.”¹⁰³ „Az Alkotmánybíróság elvi élel mutat rá arra, hogy a világos, érthető és megfelelően értelmezhető normatartalom a normaszöveggel szemben alkotmányos követelmény. A jogbiztonság – amely az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált jogállamiság fontos eleme – megköveteli, hogy a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon.”¹⁰⁴

195. Ahogy arra SÓLYOM László rámutatott, „a jogbiztonság [...] azt a tartalmi követelményt is támasztja, hogy ne kerülhessen sor önkényes döntésekre. [...] Általában is megállapítható, hogy a törvényhozói vagy jogalkalmazói önkény a jogállammal nem fér össze.”¹⁰⁵
196. A fentiekben részletesen igazoltuk, hogy a Módosítás szabályozása önkényes mind a Törvény hatálya alá tartozó szerződések, mind pedig a vélelem fennállására, illetve fenn nem állására vonatkozó időszakok meghatározása tekintetében. A szabályozás világosságának hiánya és önkényessége a Módosítás 52. §-ának az alaptörvény-ellenességét is eredményezi.

A perújítás kizárása

197. Az Elszámolási Törvény 52. § (11) bekezdése k) ponttal egészíti ki a Törvény 7. § (7) bekezdésének felsorolását. Az új szabályozás szerint a törvényi vélelem megdöntése iránti perben nincs helye perújításnak. A módosítás e ponton is alaptörvény-ellenes.
198. Az Elszámolási Törvény a törvényi vélelem megdöntése iránti folyamatban lévő, peres eljárásban (a perindításra nyitva álló jogvesztő határidő lejártát követően) fosztotta meg a pénzügyi intézményeket a perújításhoz való joguktól, ezáltal sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot (Alaptörvény XXVIII. cikk) és a jogbiztonság elvét, e körben mindenekelőtt a visszaható hatály tilalmát [B] cikk].
199. A perújítás bár rendkívüli jogorvoslat, mégis alapvető jelentőségű intézmény, amely – az eljárási törvényben szabályozott szigorú keretek között – azt teszi lehetővé, hogy az ítélethozatal idején nem ismert körülmény utólagos ismertté válása esetén ennek fényében felül lehessen vizsgálni a jogerős ítéletet; ne fordulhasson elő az, hogy a releváns tényeknek nem megfelelő tényálláson alapuló ítélet marad hatályban, feltéve, hogy az adott tény figyelmen kívül hagyása nem a perújítást kezdeményező fél mulasztásának következménye.

103 9/1992. (I. 30.) AB hat.

104 26/1992. (IV. 30.) AB hat.

105 35/1994. (VI. 24.) AB hat.

200. A perújítás egy speciális esete az, amikor az ítélet alapjául szolgáló jogszabályt az Alkotmánybíróság utóbb, alaptörvény-ellenesség miatt megsemmisíti. Ilyen esetben nyilvánvalóan nem a peres félnek felróható az, hogy a perben alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazására került sor. Ilyenkor az állami igazságszolgáltatás működésében kerül „homókszem”, az állam által alkotott jogszabályról derül ki, hogy nem lett volna szabad alkalmazni. Ilyen esetekben tehát különösen indokolt, hogy az érintett fél számára rendelkezésre álljon olyan jogorvoslati eszköz, amellyel orvosolni lehet e hibát.
201. Vitatott, hogy a rendkívüli jogorvoslat megalkotásának a követelménye levezethető-e az Alaptörvényből.¹⁰⁶ Álláspontunk szerint a perújítás a jogszerű igazságszolgáltatás működését biztosító olyan alapvető eszköz, amelynek hiánya nem egyeztethető össze a jogállamiság követelményeivel. Különösen áll ez a perújításnak arra az esetére, amely az alkalmazott jogszabály megsemmisítése esetére biztosítja a jogvita újbóli elbírálását. Ha azonban el is fogadnánk, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikkéből nem fakad az a követelmény, hogy a jogalkotó biztosítson rendkívüli jogorvoslatot, az kétségtelen, hogy a jogalkotót az a jog nem illeti meg, hogy már folyamatban lévő eljárásokban fossa meg a felet a törvény által biztosított rendkívüli jogorvoslattól. Ennek következtében ugyanis az eljárás megindulásakor meglévő jogorvoslati fórumot vont el a jogalkotó a pénzügyi intézményektől.
202. A Jat. 2. § (2) bekezdése a jogalkotás alapvető követelményei fejezetcím élén rögzíti, hogy „Jogszabály a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, kötelezettséget nem tehet terhesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé.” A Jat. által megfogalmazott visszamenőleges hatály tilalma a jogállamiság alapvető elemét képezi, ily módon nem csupán egy egyszerű törvényi tilalom, hanem egy olyan előírás, amelynek érvényesülése szükséges ahhoz, hogy az adott jogalkotás megfeleljen a jogállamiságból fakadó követelményeknek.
203. A Módosított Törvény a perújításhoz való jog megvonásával azonban megsérti a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmát azáltal, hogy a kereset benyújtásakor garantált rendkívüli jogorvoslati jogot egy már folyamatban lévő eljárásban vonja el.
204. Az Elszámolási Törvény szóban forgó rendelkezéséhez az arra vonatkozó javaslatot benyújtó Törvényalkotási Bizottság érdemi indokolást nem fűzött, ezért a jogalkotói cél, amely az önkényesség hiányát alátámaszthatná, nem ismert.¹⁰⁷ Álláspontunk szerint nem létezik olyan ésszerű indok, amely legitimálná, hogy a Törvény hatálya alá tartozó perek felpereseit, illetve az MNB által indított közérdekű perek esetén az alpereseket – a Pp. általános szabályaitól eltérően – nem illeti meg a perújítás joga.

¹⁰⁶ Lásd pl. 22/1995. (III. 31.) AB hat., TRÓCSÁNYI László (szerk.): *A mi alkotmányunk*. Budapest, 2006, CompLex, 376. o.

¹⁰⁷ „A módosító javaslat értelmében a 2014. évi XXXVIII. törvény 6. alcímében – és az utaló szabály folytán a Magyar Nemzeti Bank által közérdekű keresettel indított perekben – nem lenne helye perújításnak. A módosító javaslat megfelel az egyes házszabályi rendelkezésekről szóló 10/2014. (II. 24.) OGY határozat (a továbbiakban: HHSZ) 42. §-ában foglalt feltételeknek, mivel az a módosító javaslat koherenciája miatt nyilvánvalóan szükséges [sic!]” (<http://www.parlament.hu/irom40/01272/01272-0004.pdf> – kiemelés az indítványozóktól.)

205. A Törvény alapján indítható perekben alapvetően nem ténykérdésekről, hanem jogkérdésekről folyik a vita: az a kérdés, hogy a perbe vitt szerződési feltételek megfelelnek-e a Törvényben meghatározott követelményeknek. Ilyen körülmények között perújításra reálisan csak abban az esetben kerülhet sor, ha az Alkotmánybíróság a Törvényt megsemmisíti. Ebből következően a perújítás tilalma kifejezetten annak megakadályozására irányul, hogy a gyakorlatban ne lehessen vonni annak a következményét, hogy az Alkotmánybíróság megállapítja a Törvény alaptörvény-ellenességét.
206. Hangsúlyozzuk, hogy a rendszerváltást követően soha nem került még sor arra, hogy a jogalkotó azért vonja el a jogorvoslat jogát a féltől, hogy a folyamatban lévő alkotmánybírósági normakontroll lezárultát követően ne legyen lehetőség a jogkövetkezmények levonására. Ez a szabályozási módszer nem egyszerűen a jogorvoslathoz való jog, a visszaható hatály tilalma vagy a diszkriminációtilalom sérelme miatt alaptörvény-ellenes, hanem **otromba módon sérti a jogállamiság elvét, és az adott esetben lényegében eljelentékteleníti az alkotmánybírósági normakontroll intézményét.**

ÖSSZEGZÉS ÉS KÉRELEM

Összegzés

207. A fentiekben részletesen kifejtettük, hogy a PJE, a Törvény és az Elszámolási Törvény az Alaptörvénybe ütközik, mivel
- (a) a Kúria túllépte az Alaptörvény 25. cikkében biztosított hatáskörét, ugyanis a PJE nem pusztán jogot értelmez, hanem jogot alkot, ráadásul több esetben egyértelműen *contra legem* módon;
 - (b) a PJE 2. és 3. pontjai sértik a jogbiztonságot azáltal, hogy a hatálybalépésüket megelőző időszakban keletkezett jogviszonyok tömegesen alkalmazott szabályait átírják; a szerződéskötés idején alkalmazandó jogszabályi előírásokra figyelemmel nem lévő tilalmakat és kötelezettségeket állapítanak meg, ráadásul oly módon, hogy azáltal a felek tényleges szerződési akaratát felülírják;
 - (c) a Törvény és az Elszámolási Törvény sérti a jogállamiság és jogbiztonság alkotmányos elvét, mivel
 - (i) sérti a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmát azáltal, hogy elévült követeléseket tesz érvényesíthetővé, visszamenőlegesen megváltoztatja a jogérvényesítési és az elszámolási szabályokat, és lezárt jogviszonyokat nyit és változtat meg;
 - (ii) sérti az egyértelműség, kiszámíthatóság és az előreláthatóság követelményét; és
 - (iii) sérti a jogbiztonságból fakadó eljárási garanciákat

- (d) a Törvény és az Elszámolási Törvény a hatályuk alá tartozó szerződésekre speciális elévülési, érvényességi, elszámolási és jogérvényesítési szabályok megállapításával sérti a diszkrimináció tilalmát;
- (e) a Törvény a törvényi vélelem megdöntésére irányuló perre irreális eljárási határidők és eljárási szabályok megállapításával sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot, valamint a jogorvoslathoz való jogot;
- (f) a Törvény sérti a bírói függetlenséget, azáltal, hogy a bírói függetlenség immanens részét képező elemeket (az eljárás szabad alakítása, a per tárgyalásához szükséges idő és a berekesztés időpontjának meghatározása stb.), így ítélethozatalra kényszeríti a bírót akkor is, ha a bíró nem érzi ítélethozatalra érettnek az ügyet.

208. A Törvény indokolása a szabályozás okaként a kialakult helyzet súlyosságára hivatkozik. Elfogadhatatlan, hogy a jogalkotó, akit megkérdőjelezhetetlen módon súlyos felelősség terhel azért, hogy a jelenlegi helyzet kialakulhatott, a helyzetet a pénzügyi intézmények alkotmányos jogainak korlátozásával kívánja megoldani. Noha az államnak a piacgazdaság viszonyai között is megvan az a joga, hogy jogszabályok segítségével beavatkozzék a gazdasági folyamatokba, ez irányú joga nem korlátlan. Az semmiképpen sem tartozik bele, hogy a piacgazdaság tényleges viszonyait figyelmen kívül hagyva, tetszése szerint szabályozza a gazdasági életet, tekintet nélkül arra, hogy a kellően át nem gondolt szabályozás kiket és milyen mértékben sújt joghátránnyal.¹⁰⁸ Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy a joggal való visszaélés tilalma az egész jogrendszerre kiterjed, így az – a jogállamiság elvéből fakadóan – a jogalkotói hatalommal való visszaélést is tiltja. **Álláspontunk szerint a Törvény részleteiben a fent kifejtettek szerint az Alaptörvénybe ütközik, egészében pedig a jogalkotói hatalommal való visszaélésnek minősül.**

Kérelem

209. A fentiekben részletesen kifejtettek alapján kérjük a tisztelt Alkotmánybíróságot, hogy a kihirdetésükre visszamenőleges hatállyal semmisítse meg

- (a) a Kúria 2/2014. PJE jogegységi határozatának 2. és 3. pontját,
- (b) a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényt valamint
- (c) a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezéseiről szóló 2014. évi XL. törvényt.

A Törvény és az Elszámolási Törvény egészének megsemmisítése

210. Az Alkotmánybíróság alkotmányellenesség illetve alapjogsérelem szankciójaként viszonylag ritkán választja a jogszabály teljes megsemmisítését. Az Alkotmánybíróság akkor nyúl a teljes megsemmisítés eszközéhez, ha egy esetleges mozaikos megsemmisítés után nem maradna értelmezhető és alkalmazható jogszabály: „*Abogyan arra a jelen határozat indokolásában az Alkotmánybíróság már rámutatott: a Jat. egyes rendelkezései önmagukban véve nem feltétlenül alkotmányellenesek, azonban az alkotmányellenes részek megsemmisítése után a Jat. Alkotmányba nem ütköző rendelkezései már nem alkotmánynak értelmezhető és alkalmazható jogszabályt, így a fennmaradó – önmagukban nem alkotmányellenes – jogszabály-töredékek megsemmisítését a jogbiztonság alkotmányos elve követelte meg.*” [121/2009. (XII. 17.) AB határozat – kiemelés tőlünk].
211. A fentiekben részletesen kifejtett indokok alapján a Törvény összes lényeges, azaz a fentiekben hivatkozott szabálya alaptörvény-ellenes. Nem arról van szó, hogy egy alapvetően rendben lévő törvénybe becsúszott egy-egy hiba, hanem arról, hogy a Törvény alapkonceptiója hibás, összeegyeztethetetlen a piacgazdaság és a jogállamiság követelményeivel, ezért nem véletlen, hogy a Törvény számos alapjogot és alapjognak nem minősülő alaptörvényi rendelkezést sért. A fentiekben részletesen kifejtett érveink alapján a 21 §-ból álló Törvény szabályainak túlnyomó többsége „saját jogon”, alapjog-sértés miatt megsemmisítésre kell, hogy kerüljön. Ami ezek után megmarad, az önmagában értelmetlen, alkalmazhatatlan torzó, amelynek hatályban tartása a fentiek szerint sértené a jogbiztonságot. **A Törvény esetében ezért a teljes megsemmisítés az indokolt.**
212. Az Elszámolási Törvénynek konkrétan az 5. § (2) bekezdését, a 46. § h) pontját és az 52. §-át jelöltük meg olyannak, ami önmagában is alaptörvény-ellenes. Mivel azonban az Elszámolási Törvény egésze a Törvényen alapul, a Törvény megsemmisítése esetén az Elszámolási Törvény jogi alapja elvész, ezért **az Elszámolási Törvény esetében is a teljes megsemmisítés indokolt.**

Ex tunc hatályú megsemmisítés

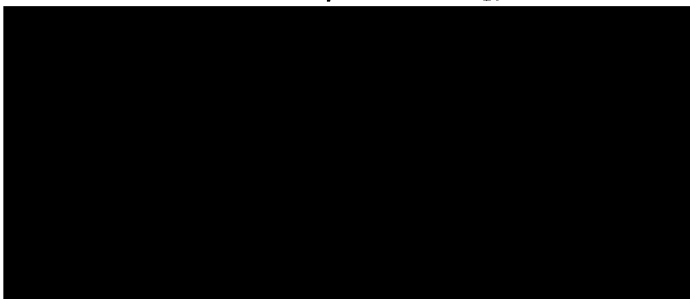
213. Az Alkotmánybíróság főszabályként határozata közzétételének napjával semmisíti az meg az alaptörvény-ellenessé nyilvánított illetve alapjogsértő jogszabályokat. Ettől a t. Alkotmánybíróság csak akkor tér el, ha azt nyomós indok, például az indítványozó nyomós érdeke vagy a jogbiztonság indokolja. Az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján közjogi érvénytelenség esetén is lehetőség van az *ex tunc* megsemmisítésre: „*formai hibás törvényhozási eljárás – megfelelő indítvány alapján – a jövőben alapot ad a törvény kihirdetése napjára történő visszamenőleges hatályú megsemmisítésre.*” [29/1997. (IV.29.) ABH].
214. Az *ex tunc* megsemmisítést indokolhatja az indítványozók különösen fontos érdeke, miként az történt a bírák korai kényszer-nyugdíjazása kapcsán született **33/2012. (VII. 17.) AB határozattal** elbírált esetben. Jelen ügyben az indítványozóknak különösen fontos érdekük fűződik a Törvény visszamenőleges hatályú megsemmisítéséhez. A Törvény alapján jelentős számú per folyt le soron kívüli, tisztességtelen, statáriális eljárásban, és e perekben – szinte

kivétel nélkül a pénzügyi intézményeket elmarasztó – jogerős ítéletek születtek. A Törvény alapján bekövetkezett jogsérelmeket csak a Törvény visszamenőleges hatályú megsemmisítése tudja orvosolni.

A MEGHATALMAZOTT ADATAI

215. Az Indítványozóknak a panasz benyújtására meghatalmazott képviselője:

Gárdos Füredi Mosonyi Tomori Ügyvédi Iroda

Budapest, 2014. október 28.

GÁRDOS | FÜREDI | MOSONYI | TOMORI
Ügyvédi Iroda

1056 Budapest, Váci utca 81.

dr. Tomori Erika

Gárdos Füredi Mosonyi Tomori Ügyvédi Iroda
a Raiffeisen Bank Zrt. és a Raiffeisen Lízing Zrt. indítványozók
képviselőjében

Mellékletek:

- P/1. Ügyvédi meghatalmazás és jognyilatkozat az adatkezelésről
- P/2. Tevékenységi engedélyek
- P/3. A Felügyelet 2004-es tájékoztatója
- P/4. A Felügyelet árfolyamrésre vonatkozó tájékoztatói